

جانانس

فصلنامه فرهنگی - دانشجویی دانشگاه جامی

سال اول، شماره ۲، خزان ۱۳۹۷، ۲۰۱۹م - ۱۴۴۰ ه.ق.

صاحب امتیاز: دانشگاه جامی

مدیر مسئول: محمد علم عالمی

سر دبیر: عابده سادات

طراح گرافیک: تقی وحید

چاپ: گرافیک برتر

اعضای هیئت تحریریه به ترتیب حروف الفبا:

احمد مرید یارزاده، سید عمران عالمی، علی احمدی،

محمد هاشم نظری، کرانه محمدی، مرضیه یلانی، مرینا هروی

فهرست مطالب

سخن سردبیر	۲
رشوت دادن و رشوت گرفتن از منظر قانون و شریعت / مرینا هروی	۳
بررسی دفاع مشروع از منظر قانون / احمد مرید یارزاده	۹
تاثیر عوامل محیط سازمان در بهره‌وری نیروی انسانی / علی احمدی	۱۵
مبارزه با آلودگی آب و محیط زیست در افغانستان / محمد هاشم نظری	۲۴
یادداشت‌های طبی / سید عمران عالمی	۲۹
چرا بعضی‌ها در زندگی خوش شانس هستند؟ / عابده سادات	۳۴
آشنایی با مفاخر افغانستان (۲) خواجه عبدالله انصاری هروی / مرضیه یلانی	۳۷
گزارشی از کارنامه‌های علمی و فرهنگی دانشگاه جامی / عبدالمنان عطایی	۴۳

سخن سردیپر

در دنیای معاصر، مقاله و مقاله‌نویسی روزه‌روز از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. به‌خصوص مقاله‌های دانشگاهی که در همه شاخه‌های علمی بهترین مرجع دانش و آگاهی به شمار می‌رود. پژوهشگران و دانشگاہیان از این فرم نوشتاری برای انتشار دستاوردهای پژوهشی، علمی و تجارب خود استفاده می‌کنند. هم‌چنین امروزه در مراکز دانشگاهی، احاطه علمی و سطح دانش و دریافت افراد را بر اساس نوشتار و نوع مقاله‌های آن‌ها مورد ارزیابی قرار می‌دهند. مقالاتی علمی که در مجلات معتبر اجازه چاپ و انتشار می‌یابد، نیز نشان‌تثبیت فضل و مهارت افراد نویسنده است و در بالا بردن سطح دانش و ارتقای رتبه علمی آن کمک شایانی می‌کند. گاهی نیز نگارش و چاپ مقاله علمی یکی از معیارهای گزینش داوطلبان در بورسیه مقاطع تحصیلی بالاتر به شمار می‌رود و نهایتاً اینکه در رده‌بندی و اعتبار دهی علمی دانشگاه‌ها میزان و کیفیت مقاله‌های منتشر شده محصلان و استادان حائز اهمیت بسیار است. پوهنتون جامی با آگاهی کامل از این مهم، برخورد می‌بالد و مفتخر است که با فراهم‌سازی زمینه‌های ترقی و بالندگی و باتربیت جوانان برومند، روز به روز به اهداف تعلیمی و آموزشی خویش نزدیک و نزدیک‌تر می‌شود و نیروهایی با اندیشه قوی، صاحب قلم و با کفایت کاری عالی را تحویل جامعه می‌دهد؛ یکی از نشانه‌های بارز این سخن، نگارش و چاپ مقالات محصلان در قالب مجله دانشجویی است که الحمد لله، برای نخستین بار در سطح دانشگاه‌های خصوصی در سطح کشور، با تلاش و اهتمام جمعی از دانشجویان فعال دانشگاه جامی، اولین شماره فصلنامه وزین دانشجویی «جام دانش» چاپ و منتشر گردید. جا دارد که از مساعدت دانشگاه جامی و همکاری دانشکده‌های این دانشگاه و همه دانشجویان علم دوست آن که در نگارش مقالات و نشر مجله، ما را یاری رساندند سپاسگذاری کنیم. همچنان چشم‌انتظار دست‌نوشته‌های شما هستیم.

رشوت دادن و رشوت گرفتن از منظر قانون و شریعت

مرینا هروی ✍

دانشجوی رشته حقوق و علوم سیاسی دانشگاه جامی

افغانستان به یک عُرْف و فرهنگ تبدیل شده است. درین مقاله دیدگاه‌های فقهی و کد جزای افغانستان در مورد رشوت به بحث گرفته شده است. تعریف رشوه: از نظر لغوی رشوت آن است که چیزی به کسی بدهند تا کاری برخلاف وظیفه خود انجام بدهد یا حق کسی را ضایع و یا باطل کند یا حکمی برخلاف حق و عدالت بدهد. رشوه در اصطلاح حقوق عبارت است از دادن مالی به مأمور رسمی یا بلدی برای انجام فعل یا ترک فعل معین. به رشوت دهنده راشی و به رشوت گیرنده

رشوت یک پدیده منفور اجتماعی است که از سوی ادیان الهی، به خصوص دین اسلام همواره مورد نکوهش و لعنت قرار گرفته است؛ قانون جزای افغانستان نیز با پیروی از اصول اسلامی و کنوانسیون‌های بین المللی رشوت را به صفت جرم معرفی نموده و برای رشوت گیرنده، رشوت دهنده و واسطه آن مجازات تعیین نموده است. متأسفانه با وجود احکام دینی و قوانین نافذ در کشور، دیده می شود مردم افغانستان در فساد اداری و خصوصاً رشوت مقام دوم و سوم جهان را دارند. این لکه تنگ اجتماعی امروزه در

مرتشی گفته می‌شود. مرتشی کسی است که تعهد برانجام فعل یا ترک فعل می‌کند. رشوت در اصطلاح فقه عبارت است از چیزی که قاضی برای صدور حکم یا کمک فکری به یکی از اصحاب دعوا اخذ می‌کند. در قوانین کنونی کشور «رشوه» چنین تعریف شده است: رشوت قراردادی است که بین فرد و کارمندی که آن کارمند در مقابل گرفتن مبلغی پول یا مقداری جنس، کاری را که در محدوده مسؤلیت اوست به نفع آن فرد انجام دهد و یا از انجام کاری که در حدود اختیارات اوست امتناع ورزد.

🔍 حکم رشوه در اسلام

رشوه گرفتن از نظر آیات قرآن، احادیث پیامبر و اجماع امت اسلامی حرام و ناجایز است. رسول الله (ص) فرماید: «لَعْنُ الرِّاشِي وَ الْمُرْتَشِي» [رشوه دهنده و رشوت گیرنده هر دو ملعون هستند]. روایت شد که رسول الله فرمود: «لَعْنُ الرِّائِثِ» احمد (۲۷۹/۵) کسی که میان رشوه دهنده و رشوه گیرنده وساطت می‌کند، لعنت خدا بر او است. کسی که در امر رشوه دلّالی می‌کند، گناهکار است؛ زیرا بر گناه و تعدّی از دستورات خداوند همکاری

می‌کند و مصداق تعاون علی الاثم و عدوان است.

🔍 دیدگاه‌های فقهی

مذاهب اربعه در مورد رشوه

الف). رشوه از دیدگاه مذهب حنفی

اگر فرزندی، کاتب یا بعضی از همکاران قاضی رشوه بگیرند تا به رشوه دهنده کمک کنند، در صورتی که قاضی قضاوت نماید و از رشوه

دادن و رشوه گرفتن بی‌خبر باشد، قضاوت او نافذ است و رشوه گیرنده باید آنچه را گرفته برگرداند و اگر قاضی آگاه بوده قضاوتش نافذ نیست. در مذهب حنفی چهار صورت برای رشوه خواری منظور شده است:

۱. اگر کسی شغل قضاوت را با رشوه به دست آورد او اصلاً قاضی نیست و رشوه بر دهنده و گیرنده حرام است؛
۲. اگر کسی به قاضی رشوه دهد تا به نفع او قضاوت کند، قضاوت به حق باشد یا باطل، این رشوه نیز بر هر دو طرف حرام است؛

۳. اگر کسی از ترس جان یا مالش، رشوه بدهد، آن رشوه برگیرنده حرام است و بر دهنده حرام نمی‌باشد؛ همچنین اگر شخص زورمندی بر تمام مالش طمع داشته باشد و او از ترس، قسمتی از مالش را رشوه دهد؛ نیز بر رشوه گیرنده حرام و بر رشوه دهنده حرام نمی‌باشد؛

۴. اگر شخصی به کسی رشوه بدهد تا کارش را نزد امیر اصلاح کند، بر دهنده حرام نیست؛ ولی برگیرنده حرام است؛ اما اگر واسطه را به عنوان کاری اجیر کند و در مقابل آن چیزی پردازد، درین صورت برای گیرنده حرام نیست. (چون به عنوان حق الزّحمه و مزد مطرح می‌شود).

ب) رشوه از دیدگاه مذهب شافعی

از نظر فقهای مذهب شافعی «جایز نیست که قاضی رشوه بگیرد؛ چون اگر قضاوت به باطل حرام باشد گرفتن رشوه هم حرام می‌باشد. اگر قضاوت کردن به حق بر او واجب است، ترک آن نیز حرام است و گرفتن رشوه بر این که به حق قضاوت کند

رشوت قراردادی است که بین فرد و کارمندی که آن کارمند در مقابل گرفتن مبلغی پول یا مقداری جنس، کاری را که در محدوده مسؤلیت اوست به نفع آن فرد انجام دهد و یا از انجام کاری که در حدود اختیارات اوست امتناع ورزد.

حرام است؛ چون نمی‌تواند در مقابل چیزی که بر او واجب است از بیت المال و غیر آن چیزی بگیرد، و دادن رشوه حرام است. اگر کسی بخواهد با دادن رشوه به حَقّش برسد، برای دهنده حرام نیست؛ ولی برای گیرنده رشوه حرام است.»

ج) رشوه از نظر مذهب مالکی

از نظر علمای مالکیه: «قضاوت و قاضی شدن بر

طالب دنیا و شخص جاهل حرام است، قاضی می‌تواند فقط در ولیمه (جشن) نکاح حاضر شود. اگر خواست می‌تواند چیزی بخورد یا ترک کند، کراهت ندارد؛ اما در ولیمه غیر نکاح، حضورش جایز است و خوردنش کراهت دارد؛ مگر آنچه از طرف پدر یا فرزند و مانند آن باشد.»

د). رشوه از نظر مذهب حنابله

رشوه بر قاضی حرام است به خاطر حدیث: «لَعْنُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي»؛ اما اگر کسی رشوه دهد تا ظلمی را از خودش دفع کند اشکالی ندارد. اگر کسی رشوه یا هدیه بگیرد، چون پذیرفتن آن حرام است، واجب است که به صاحبش برگرداند، مثل چیزی که به عقد فاسد (عقدی که به علت فقدان یکی از شرایط معقود تحقق پیدا نمی‌کند) اخذ شده باشد و گفته شده است، آن را به بیت المال بدهد.»

🔍 رشوه از دیدگاه قانون جزای افغانستان

کد جزای افغانستان در فقره (۱) ماده ۳۷۰ رشوت را چنین تعریف کرده است: «هرگاه موظف خدمات عامه یا

اگر کسی رشوه یا هدیه بگیرد، چون پذیرفتن آن حرام است، واجب است که به صاحبش برگرداند، مثل چیزی که به عقد فاسد (عقدی که به علت فقدان یکی از شرایط معقود تحقق پیدا نمی‌کند) اخذ شده باشد و گفته شده است، آن را به بیت المال بدهد.

موظف دولت خارجی یا سازمان بین المللی یا بین الحکومتی یا موسسه غیر دولتی یا موظف موسسه خصوصی که فعالیت‌های اقتصادی، مالی یا تجارتي یا سایر خدمات عامه را انجام می‌دهد، به منظور اجراء یا امتناع از وظیفه‌ای که به آن مکلف است یا به منظور احراز یا حفظ موقف مشخص به اسم خود یا شخص یا نهاد دیگری به شکل مستقیم یا غیر مستقیم،

پول، مال یا منفعت نامشروع را اخذ، طلب و یا وعده پرداخت آن را بگیرد یا به عنوان بخشش آن را قبول کند یا شخصی به مقصد متذکره پول، مال یا منفعت نامشروع را به شکل مستقیم یا غیر مستقیم به اشخاص مذکور پیش کش نماید و یا وعده پرداخت آن را بدهد، عمل مذکور رشوت شناخته می‌شود.» همچنین در فقره (۲) همین ماده رشوت گیرنده را چنین بیان نموده است: «هرگاه اشخاص مندرج فقره (۱) این ماده به منظور اجراء یا امتناع از وظیفه‌ای که به آن مکلف است به اسم خود یا شخص دیگری به شکل مستقیم و غیر مستقیم پول، مال یا منفعت نامشروع را طلب، اخذ یا قبول نماید یا وعده پرداخت آن را بپذیرد و یا به عنوان بخشش آن را قبول کند، رشوت گیرنده شناخته می‌شود.»

فقره (۳) ماده ۳۷۰ کد جزا به معرفی شخص رشوه دهنده پرداخته است: «هرگاه شخصی به منظور مندرج فقره (۱) این ماده پول، مال یا منفعت نامشروع را به شکل مستقیم یا غیر مستقیم به اشخاص مندرج فقره (۱) این ماده، پیش کش نماید یا وعده پرداخت آن را بدهد، رشوت

دهنده شناخته می‌شود.»

فقره (۴) همین ماده، شخص میانجی و واسطه‌گر را نیز در زمره رشوت دهنده آورده و آن را چنین تعریف نموده است: «شخصی که میان رشوت دهنده و رشوت گیرنده وساطت نماید، واسطه جرم رشوت شناخته می‌شود.» طوری که مشاهده گردید، قانون گذار نیز رشوت دهنده، رشوت گیرنده و واسطه‌گر را مجرم پنداشته و برای هر کدامشان مجازات درخور تعیین نموده است.

❖ علل اخذ رشوه در افغانستان

اخذ رشوه در بین ادارات خدمات عامه به یک عرف معمول تبدیل شده است. بسا مواردی کارمندان در مورد عواید ناشی از شیرینی (رشوه) بر دیگران فخر و مباهات می‌کنند و خیلی راحت این قضیه را بیان می‌کنند که «اگر من رشوت نگیرم کس دیگری می‌گیرد؛ پس چرا من شخصی نباشم که آن شیرینی را دریافت می‌کنم!» سیستم پیچیده اداری در افغانستان (بروکراسی)، حاکمیت ضعیف قوانین، پایین بودن سطح معاش کارمندان، کهنه

بودن سیستم اداری که منجر به ایجاد صف‌های طولانی در دروازه‌های ادارات می‌شود، عدم آگاهی مردم از حقوق و امتیازاتشان، بی‌حوصلگی و بی‌صبری مراجعه کنندگان، توقعات بلند مراجعه کنندگان، مصارف بلند خانوارها، چشم و هم چشمی‌ها که منجر به مصرف زیادتر از درآمد خانوارها می‌شود، فقر فرهنگی و ضعف دستگاه حاکم از مهم‌ترین دلایل ترویج رشوه در ادارات خدمات عامه می‌باشند.

گزارش سازمان مبارزه با مواد مخدر و جرم (UNODC) در مورد دلایل اخذ رشوه از سوی کارکنان خدمات عامه موارد ذیل را به عنوان اهداف اخذ رشوه بر می‌شمرد: «به اساس اطلاعات به دست آمده از نظرسنجی مناطق شهری، معمولاً رشوت به خاطر هدف واحد پرداخته نشده است؛ بلکه شماری از دلایل برای آن وجود دارد. در اکثر قضایا ۷۴ فیصد مردم مجبور به پرداخت رشوت می‌شوند تا مراحل اداری طویل و نامشخص را تسریع بخشند یا ۵۱ فیصد مردم تا چنین مراحل را به پایان رسانند.

در بسا مواردی رشوت به سود هر دو جناح، کارمندان خدمات عامه و شهروندان تمام می‌شود. به طور مثال در یک تحقیقی ۳۰ فیصد شهروندان اظهار داشتند که به منظور معافیت از پرداخت جریمه‌ها رشوت می‌پردازند و ۲۸ فیصد آن‌ها به منظور دریافت خدمات بهتر رشوت می‌دهند.

حتی اگر پرداخت رشوت

یک امر «عادی» محسوب گردد، مکانیزم رشوتی ایجاب می‌کند که کارمندان خدمات عامه از شهروند که به منظور حل مشکل به وی مراجعه نموده، تقاضای رشوت نمایند. ۵۶ فیصد تقاضای رشوت ممکن واضح و مستقیم بوده و ۳۳ فیصد غیر مستقیم و ضمنی باشد. در رابطه به پرداخت رشوت به گونه پول نقد، فیصدی درخواست واضح و مستقیم نظر به ارزش رشوت افزایش میابد. گاهی تا یک چهارم قضایا، مبلغ اضافی توسط شخص سوم تقاضا می‌گردد؛ بدین معنی که کارمندان آلوده با فساد اداری معمولاً سیستم را ایجاد می‌کنند تا شخص ثالث برای‌شان درخواست رشوت نموده و بدین ترتیب خطر احتمالی متهم شدن به فساد اداری را کاهش دهند.»

➤ راه‌های جلوگیری از شیوع رشوت در ادارات افغانستان

مبارزه با فساد اداری در افغانستان به یک واژه و ترس تبدیل شده است، تاکنون حکومت افغانستان کمیسیون‌ها، کمیته‌ها، ریاست‌های مستقل عدلی و قضایی برای رسیدگی به جرائم فساد در کشور تعیین نموده است که در بسیار موارد دیده شده است، کارمندان و مسئولان چنین ارگان‌هایی نیز به فساد مبتلا می‌شوند و دست به فساد

عوامل فساد اداری (خصوصاً رشوت) در افغانستان در قید یک دایره خبیثه گرفتار گشته است و سرگردان می‌باشد. این دایره خبیثه شامل: فقر عمومی، ناامنی کشور، عدم آگاهی مردم از قانون، بیسوادی و توسعه نیافتگی می‌باشند

می‌زنند. بنابراین پاسخ به این پرسش که راهکار مؤثر برای جلوگیری از فساد در افغانستان چیست؟ کاری است دشوار و زمانبر؛ اما چند نکته برای رسیدن به پاسخ این سؤال، نیاز است:

۱. قبل از ارائه راهکار، باید عوامل اساسی و ریشه‌های فساد در کشور به خوبی شناسایی شوند؛

۲. حکومت باید اراده جدی برای مبارزه و از بین بردن این پدیده را داشته باشد؛

۳. از مصلحت اندیشی‌های سیاسی برای مبارزه به این پدیده باید دوری شود؛

۴. حکومت از نهادهای عدلی در برابر زورگویی‌ها و فشارهای مافیایی زورمندان حمایت قاطعانه نماید؛

۵. نهادها و کشورهای بین المللی همکار افغانستان؛ صداقت و اراده جدی برای حمایت از حکومت در برابر زورمندان و قطب‌های قدرت در کشور نشان دهند.

در مورد عوامل و ریشه‌های اصلی فساد در کشور دیدگاه‌های نامتعارفی مطرح است که هیچ کدام نمی‌تواند به عنوان متغیر اصلی تبارز نماید. عوامل فساد اداری (خصوصاً رشوت) در افغانستان در قید یک دایره خبیثه گرفتار گشته است و سرگردان می‌باشد. این دایره خبیثه شامل: فقر عمومی، ناامنی کشور، عدم آگاهی مردم از قانون، بیسوادی و توسعه نیافتگی می‌باشند که هر کدام از این‌ها می‌تواند رابطه علت و معلول را بین خود بازی نماید. فقر موجب ناامنی می‌شود، ناامنی موجب فقر می‌شود. فقر موجب بی‌سوادی شده و بی‌سوادی موجب فقر است. بیرون شدن از چنین دایره کار دشواری است که نیاز به زیرسازی در طول زمان دارد.

نتیجه‌گیری

درین مقاله تلاش شد تعریف همه جانبه از پدیده رشوت ارائه شود، با ارائه چند تعریف از رشوت؛ این پدیده را از دیدگاه اسلام در دو بخش بررسی نمودیم. بخش اول آن حکم رشوت از دیدگاه اسلام بود که ملاحظه شد و مطابق آن، برای رشوت دهنده، رشوت گیرنده و واسطه رشوت هر سه به شدت لعنت فرستاده شده است و رشوت حرام دانسته شده است. مطابق آموزه‌های اسلامی لعنت شدن دارای عقوبت بسیار سخت و دردناکی است. حتی بعضی از مفسران اسلامی کسانی که مورد لعنت اسلام قرار بگیرند با شیطان در یک ردیف قرار می‌گیرند؛ چون شیطان نیز از درگاه خداوند لعنت شده است. پس رشوت دادن و رشوت گرفتن عذاب اخروی بسیار سختی در پی دارد.

بخش دیگر دیدگاه فقهای اسلامی بود که با نظر گذرا برآرای مذاهب چهارگانه اهل سنت مشاهده نمودیم که رشوت گرفتن تحت هر شرایطی حرام است؛ اما رشوت دادن نظر به شرایط سخت که شخص خواسته باشد حق خود را از ظالم بگیرد برایش جواز داده شده است تا برای رسیدن به حَقِّش از نزد ظالم در صورت مجبوری رشوه پرداخت نماید. همچنین پول رشوت باید پس داده شود. در قانون جزای افغانستان نیز رشوت جرم پنداشته شده است و مجازات رشوت دهنده نسبت به رشوت گیرنده سبک‌تر بود؛ اما مجازات واسطه برابر به رشوه دهنده تعریف شده است.

قانون جزا نظر به مصلحت جامعه و به خاطر عدم ترویج رشوت دادن در حالت مظلوم واقع شدن کسی را که مجبور می‌شود برای گرفتن حَقِّش از ظالم رشوت پرداخت کند نیز برایش مجازات پیش‌بینی نموده است؛ اما در مجازات این‌گونه افراد بسیار انعطاف و ملایمت نشان داده است و آن را در شمار مجازات خفیفه قرار داده است.

در دیدگاه فقهی متوجه شدیم که رشوت پرداختی است مالی برای قاضی به خاطر تغییر نتیجه حکم تعریف شده است؛ اما در قانون جزای افغانستان رشوت نه تنها برای قاضی؛ بلکه برای کارمندان خدمات ملکی، افراد حکمی، مؤسسات داخلی و خارجی و سکتور خصوصی نیز تعریف شده است.

در اخیر با استناد بر گزارش سازمان بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر و جرم، وضعیت رشوت در افغانستان را اگر بررسی کنیم. در میان ادارات قضایی، پولیس، خدمات ملکی، داکتران، نرس‌ها... از جمله کسانی هستند که مرتکب دریافت رشوت می‌شوند؛ همچنین فقر، بی‌سوادی، سیستم پیچیده اداری در افغانستان، عدم کارایی سیستم اداری و مسلکی نبودن کارمندان از جمله عوامل عمده شیوع رشوت شناخته شدند.

فهرست منابع

- جعفری لنگرودی، جعفر، مسوطی در ترمینولوژی حقوق، ج ۳ دهخدا؛ علی اکبر، لغتنامه دهخدا، نسخه الکترونیکی. سنن ابو داود، حدیث ۳۸۵۰ سنن احمد، جلد ۵، عاملی، سیدمحمد جواد، مفتاح الکرامه، ج ۴ عاملی، سیدمحمد جواد، مفتاح الکرامه، ج ۴ عبدالغنی، تحقیق القضاة فی الفرق بین الرشوة و الهدایه، نشر مکتبه الزهراء عمید، حسن، فرهنگ عمید، انتشارات راه رُشد، حرف (ر.ش) فساد اداری در افغانستان (قضایای گزارش شده رشوت توسط متضررین)، دفتر ملل متحد برای مبارزه با مواد مخدر و جرم (UNODC) جنوری ۲۰۱۰ م. میر محمد صادقی، حسین، جرائم علیه امنیت و آسایش عموم، نشر میزان، چاپ هفتم، ۱۳۸۵۱-

بررسی دفاع مشروع از منظر شریعت و قوانین کشور

احمد مرید یارزاده

فارغ التحصیل رشته حقوق و علوم
سیاسی دانشگاه جامی

از خویشتن را ندارند و نمی‌توانند به مقابله بالمثل دست زده، انتقام خود را از متجاوز بگیرند. افراد به خاطر تأمین عدالت و تحقق حکم قانون باید به مراجع ذیصلاح مراجعه و احقاق حق نمایند. دولت مکلفیت دارد تا از حقوق شناخته شده افراد به دفاع پرداخته، مانع تعرض و تجاوز دیگران بر حقوق آنها شود؛ اما در زندگی مواردی عرض اندام می‌کند که دفع تجاوز از طرف دولت ممکن و میسر نیست. قانون به این گونه افراد حق می‌دهد تا در چنین مواردی که حیات آنها، ناموس و اموالشان از سوی دیگران مورد تجاوز قرار می‌گیرد با رعایت شرایطی که در قانون وضع شده، اقدام نمایند و حمله را از خود دفع کنند. این حالت را به نام «دفاع مشروع» یاد می‌نمایند. دفاع

دفاع مشروع از دو جزء «دفاع» و «مشروع» تشکیل گردیده است. این دو واژه معنای جداگانه دارند. دفاع به معنای دفع شرّ و دفع تعرض، حفظ کردن و بازداشتن و جواب دادن طرف مقابل در دعوی، ذکر شده است. مشروع هم از شرع و دین گرفته شده است. (جعفری لنگرودی، ۳۰۳) دفاع مشروع که یک ترکیب اضافی و به معنی به کارگرفتن هر قوه که جهت دفع و از بین بردن خطر و تجاوز دشمن از طرف شرع و قانون مجاز قرارداده شده است، می‌باشد.

از آنجا که انسان در اجتماع زیست می‌کند، در برابر تعهدی که میان وی و دولت وجود دارد، دفاع از جان، ناموس و مال افراد به عهده دولت است. افراد حق دفاع مستقیم

مشروع عبارت از دفع حمله ناحق نسبت به جسم، جان، مال، ناموس، عرض و آزادی تن خود یا دیگری در چارچوب قانون است. در ترمنولوژی حقوق در تعریف دفاع مشروع آمده است: شخص مورد تجاوز در صورت نداشتن وقت برای توسل به قوای دولتی به منظور دفع تجاوز حق دارد به نیروی شخصی از ناموس و جان و مال خود دفاع کند. این دفاع را دفاع مشروع می‌نامند. (همان، ۳۰۴)

بنابراین دفاع مشروع حق هر انسان به خاطر حفظ جان، عرض، ناموس، مال خود و یا دیگری در موارد ضروری شناخته شده است. چنان که گفت شد، استفاده از این حق زمانی جایز پنداشته می‌شود که دولت قادر به دفاع از جان، ناموس و مال افراد نباشد؛ لذا دفاع مشروع وسیله‌ای است به خاطر جلوگیری از خطر تجاوز که دفع آن جز از طریق ارتکاب جرم ممکن نباشد، ولی نباید این عمل دفاعی به غرض انتقام جوئی، آزار و اذیت دیگری که بیشتر از جرم مقابل است، توأم باشد.

❖ دفاع مشروع در قوانین قدیم و جهان باستان

فطرت و غریزه طبیعی هر موجود به وی حق می‌دهد تا در برابر تعرض و تجاوز عکس العمل نشان دهد و به خاطر حفظ، نگهداری و بقای خویش به دفاع بپردازد؛ بنابراین از زمان‌های قدیم بدین سو این امر من حیث یک اصل و قاعده عام مورد قبول واقع شده است که هرگاه انسان در برابر حمله و تجاوز غیرقانونی و نامشروع قرار گیرد، به خاطر دفاع از جان، مال و ناموس حق دارد از خود دفاع نماید و اگر در چنین حالت مرتکب

جرم گردد، قابل مجازات دانسته نمی‌شود. حق دفاع مشروع در یونان و روم قدیم شناخته شده بود. چنانچه سیسرون در آثار خود به وجود این حق اشاره کرده است. وی در پرومیلیون، فصل چهارم با الهام از یک سنت خیلی قدیمی دفاع مشروع را یک اصل و حق طبیعی افراد می‌داند. اصل دفاع مشروع در دوران تمدن‌های قدیم بابلی‌ها، یونانی‌ها، رومی‌ها و هندی‌ها وجود داشت. در جوامع قدیم با الهام از حقوق طبیعی درین رابطه مقرراتی وضع نمودند که مطابق آن دفاع از جان و مال در برابر تعرض از تعقیب و مجازات معاف قرار داده شد. در الواح دوازده گانه روم قدیم و سایر قوانین جهان قدیم نیز درین زمینه مقرراتی وجود داشت. در حقوق قدیم انگلیس‌ها از زمان‌های پیش، حق دفاع مشروع از جمله عوامل مشروعیت جرم محسوب می‌گردید.

❖ حق دفاع در شرایع آسمانی

حق دفاع مشروع در ادیان آسمانی پذیرفته شده است. انعکاس حق دفاع مشروع در شریعت حضرت موسی، سولون و الواح دوازده گانه مشهود بود که مطابق آن هرگاه شخصی به قصد سرقت، شب هنگام داخل منزل دیگری می‌شد تا به آن دستبرد بزند، دفاع در برابر وی مجاز قرار داده شده بود. صاحب منزل می‌توانست حتی به قتل چنین سارق اقدام نماید، درین صورت از مجازات معاف دانسته می‌شد.

در دین مسیح که پیروان آن بیشتر به رأفت، گذشت و بخشودگی سفارش شده‌اند بازم با اصل دفاع مشروع مخالفتی ندارد و قوانین نافذ کلیسا، آن را عذر پنداشته‌اند.

دفاع مشروع وسیله‌ای است به خاطر جلوگیری از خطر تجاوز که دفع آن جز از طریق ارتکاب جرم ممکن نباشد، ولی نباید این عمل دفاعی به غرض انتقام جوئی، آزار و اذیت دیگری که بیشتر از جرم مقابل است، توأم باشد.

با این تفاوت که بر مدافع لازم است تا در حد امکان به فرار متوسل شود.

دین مقدس اسلام از بدو پیدایش، اصل دفاع مشروع را به رسمیت شناخت و برای آن حدود و ثغوری را تعیین نمود تا از یک طرف جلو روحیه انتقام‌جویی گرفته شود و از جانب دیگر جهت دفاع از نفس، ناموس و مال شخصی که مورد تجاوز قرار گرفته حق داشته باشد تا در برابر متعرض به دفاع بپردازد.

در اسلام سه نوع دفاع پذیرفته شده است:

۱. دفاع از دین اسلام و امت اسلامی در برابر حمله مشرکان و کافران؛

۲. دفاع اجتماعی برای حفظ نظام اسلامی؛

۳. دفاع خاص یا دفاع مشروع به مفهومی که درین جا مورد بحث است.

❖ مبنای حق دفاع مشروع

مقصد از مبنای دفاع مشروع درک فلسفه یا نظریات فلسفی صاحب نظران در رابطه به ریشه‌یابی موضوع است. پرسشی که باید به آن پرداخته شود، این است که فلسفه دفاع مشروع چیست؟ آیا دفاع در برابر تجاوز و حمله حق است یا تکلیف و یا از نظر ماهیت حقوقی دفاع مشروع از جمله علل مؤجّه جرم است و باعث معافیت مجازات می‌گردد، یا این که یکی از عوامل سلب‌کننده مسئولیت جزائی است؟

مطلب دیگری که درین رابطه قابل غور و تعمق است این است که مبنای دفاع مشروع جدای از منابع آن می‌باشد. زیرا منابع دفاع مشروع شامل صورت‌های مدون قواعد ناظر به این نهاد حقوقی و مربوط زمانی است که قانونگذار احکام مربوط به آن را در قانون تسجیل می‌نماید. در حالی که مبنای دفاع مشروع در حال تکوین و تکامل بوده، قدامت آن نظر به منابع بیشتر است. (ولیدی، ۱۶۵)

جهت توضیح مسائل حقوقی، شناخت و درک منابع فلسفی دفاع مشروع ضرورت است؛ به همین جهت مؤلفین

حقوق جزا طی ادوار و زمان‌های مختلف برای توجیه این حق نظریات مختلفی ارائه کرده‌اند:

الف. نظریه حق طبیعی

طبق این نظریه، دفاع مشروع به عنوان حق طبیعی انسان تلقی می‌شود. توجیه دفاع مشروع به مفهوم حقوق طبیعی نظر آن عده حقوق‌دانانی است که پیرو مکتب حقوق طبیعی می‌باشند. آن‌ها معتقدند که حق حیات، حق طبیعی هر انسان است، هیچ کس حق ندارد به این حق طبیعی تجاوز نموده و این حق خدادادی را به ناحق از دیگری سلب کند.

ب. نظریه قرارداد اجتماعی

منشاء این نظر ناشی از اجرای وظیفه و تکلیف اعضای جامعه به رعایت نظم حاکم بر جامعه است. طبق این نظریه زمانی که شخص به حقوق دیگران تجاوز نموده و آن را به خطر مواجه می‌سازد در واقعیت امر قواعد و مقررات اجتماعی را که خود در به وجود آوردن و قبول آن سهم دارد، نقض می‌نماید. درین صورت کسی که مورد تجاوز و حمله قرار گرفته است، حق دارد و حتی وجبیه و مکلفیت وی دانسته می‌شود تا به خاطر دفع خطر اقدام نماید. طبق این نظریه دفاع مشروع یک تکلیف است اجرای آن به خاطر حفظ حقوق جامعه یک ضرورت تلقی می‌شود. مبنای این نظریه بر دو اصل استوار است. یکی این که دفاع را یک وظیفه و تکلیف می‌داند؛ دیگر اینکه اصل دفاع را حفظ حقوق و منافع جامعه تلقی می‌کند.

ج. نظریه تعارض دو حق

به موجب این نظریه مبنای دفاع مشروع را تعارض دو حق تشکیل می‌دهد. هرگاه دو حق معارض وجود داشته باشد و برای حفظ یکی ضرورت آن محسوس گردد تا دیگری فدا شود. بنابر این قاعده در صورت موجودیت دو ضرر باید ضرر خفیف را متحمل شد. حقی که دارای اهمیت

کمتر نسبت به حق دیگری که در تقابل و تعارض با آن قرار گرفته است، باید فدا ساخته شود. درین رابطه اجتماع توجیه می کند تا بیشتر حق کسی که مورد حمایت قرار داده شود که غیر حق مورد تعدی و تجاوز قرار گرفته است.

❖ دفاع در حقوق اسلام

دفاع شرعی در دین مقدس اسلام منعی است که اصل قبول شده و دفاع شرعی را به دو نوع تقسیم کرده است. یکی دفاع خاص یا دفاع فرعی که درین مبحث در نظر گرفته شده و دیگری دفاع عام است که شامل امر بالمعروف و نهی از منکر می گردد. در دفاع خاص شرعی، فقها و صاحب نظران اسلامی، دفاع خاص را در برابر تعدی و تجاوز ناحق به خاطر حمایت از نفس، ناموس یا مال خود و یا دیگران پذیرفته اند. دفاع شرعی اگر حق قبول شود یا وجیه و تکلیف، به هر حال هدف از آن جلوگیری از تجاوز ناروا است و مرتکب قابل مجازات نبوده و این مسئله یکی از عوامل موجه جرم دانسته می شود.

❖ مبنای دفاع شرعی در اسلام و شرایط آن

اساس و مبنای دفاع شرعی در اسلام شامل ادله نقلی آیات قرآن کریم، احادیث نبوی می باشد. قرآن می فرماید: *فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ.* (هرکس به شما تجاوز کرد، به مانند آن بر او تعدی کنید.) (البقره، آیه ۱۹۴)

به خاطر تحقق دفاع مشروع موجودیت چهار شرط ضروری دانسته شده است:

اول، موجودیت حمله و تجاوز. یعنی باید شخص مورد تجاوز یا صدمه، تعدی و حمله ناروا صورت گرفته باشد. دوم، دفاع همزمان با حمله باشد. به عبارت دیگر خطر تجاوز آنآ و فعلاً موجود باشد؛ بناءً اگر احتمال وقوع حمله و تعرض در بنده موجود باشد، دفاع مشروع نمی باشد. سوم، دفع حمله و تعرض به وسیله دیگر ممکن نباشد؛ بناءً

اگر امکان دفع تعرض به وسیله دیگر وجود داشته باشد، عمل مدافع تجاوز پنداشته می شود.

چهارم، دفاع با حمله متناسب باشد. در دفاع مشروع شرط است تا دفاع به ترتیبی صورت گیرد که با حمله تناسب داشته باشد. دفاع به اندازه حمله باشد، یعنی اگر به مال تعرض صورت می گیرد و مال هم اندک و کم بهاء باشد، مدافع نباید در صدد کشتن و قتل حمله کننده برآید.

❖ دفاع مشروع در کد جزای افغانستان

کد جزای نهاد حقوقی دفاع مشروع را منعی است که اصل پذیرفته و در ماده ۵۷ آن چنین تذکره شده است که ارتکاب عمل جرمی به منظور استعمال حق دفاع مشروع، جرم پنداشته نمی شود. (کد جزا، ماده ۵۷) مقنن دفاع مشروع را به حیث یکی از عوامل موجه ارتکاب جرم دانسته که سبب معافیت مرتکب از تطبیق مجازات می گردد. مطابق احکام کد جزا حق دفاع مشروع به شخص مورد تهدید اجازه می دهد تا از استعمال وسایل لازم به منظور دفاع از هر نوع عمل جرمی ای که ضرر و یا خطر جانی و مالی را برای دفاع کننده و یا شخص دیگر تولید نماید، استفاده نماید.

حق دفاع مشروع نه تنها منحصر به تجاوز به نفس و مال بلکه شامل تهدید و تجاوز بر عفت و ناموس نیز می گردد. هم چنان ضرور نیست تا تجاوز علیه نفس، مال و ناموس خود شخص باشد، هرگاه خطر تجاوز علیه نفس، ناموس و مال دیگری نیز باشد، حق دفاع مشروع به شخص اجازه عمل را می دهد تا دفاع نماید. کد جزا اوصاف و شرایط تجاوز یا حمله و تعرض را بر نفس، مال و ناموس خود شخص یا دیگری ذکر نموده، همچنان شرایط تحقق دفاع مشروع را مشخص گردانیده است.

در رابطه به این موضوع که آیا استفاده از حق دفاع مشروع به شخص مورد تهدید به خطر اجازه می دهد تا متجاوز را به قتل برساند یا خیر، مورد مشخص آن را مقنن ذکر نموده است.

با آنکه دفاع مشروع در برابر موظفین خدمات عامه اجازه داده نشده، ولی در احوال استثنایی که خطر مرگ یا جراحات شدید موجود بوده و عمل موظف خدمات عامه تجاوز از حدود و صلاحیت قانونی وی باشد، این حق در قانون به مدافع داده شده تا در چنان احوال و شریط به دفاع مشروع پردازد. (مواد ۵۷ و ۶۴ کد جزا.)

◀ مورد تجاوز و حمله

دفاع مشروع زمانی موجه جرم پنداشته می‌شود که در برابر تجاوز، حمله یا تعرض ناحق و ناروا از سوی کسی صورت گرفته باشد. نوع و ماهیت تجاوز توسط مقنن توضیح و درج قانون گردیده باشد. تجاوز باید دارای وصف مجرمانه باشد و برای شخصی که مورد تهدید یا حمله واقع شد، خطر جدی تلقی شود. تعرض طوری باشد که جز از طریق دفاع راه و وسیله دیگری به خاطر دفع آن موجود نباشد. به اساس حکم ماده ۵۹ قانون «جزا» حق دفاع مشروع هنگامی موجود می‌گردد که دفاع کننده روی اسباب معقول و دلایل منطقی یقین نماید که خطر تجاوز بر مال، جان یا ناموس دفاع کننده و یا شخص دیگری متوجه است. حق دفاع مشروع تا دوام خطر ادامه یافته با زوال آن خاتمه می‌یابد. (رسولی، ۱۰۸ و ۱۱۵)

بنابراین موضوع دفاع تجاوز، طبق حکم ماده کد جزا است:

۱. تجاوز بر جان و نفس. نفس در لغت به معنی تن و روان است. هر فعلی مانند قتل، جرح، ضرب، تعرض به نفس محسوب می‌شود. تعرض به نفس اعم است از

دفاع مشروع زمانی موجه جرم پنداشته می‌شود که در برابر تجاوز، حمله یا تعرض ناحق و ناروا از سوی کسی صورت گرفته باشد. نوع و ماهیت تجاوز توسط مقنن توضیح و درج قانون گردیده باشد. تجاوز باید دارای وصف مجرمانه باشد و برای شخصی که مورد تهدید یا حمله واقع شد، خطر جدی تلقی شود.

اعمالی که خطر مستقیم برای حیات انسان ایجاد ویا متضمن خطری باشد که سلامت جسم را تهدید کند. مانند خودداری از دادن خوراک و دارو به کسی که در بازداشت به سر می‌برد.

۲. تجاوز بر عرض و ناموس. منظور از تعرض به عرض هرگونه عملی است که حیثیت اجتماعی و عفت خانوادگی و شرافت اخلاقی شخص را جریجه دار کند. مراد از ناموس عفت خود ویا

عصمت خانوادگی انسان است. تعرض به ناموس یعنی لکه دار کردن دامن عفت و هتک عصمت انسان است. در اصطلاح هر نوع فعل اعم از ملامسه و بر قرار کردن رابطه نامشروع جنسی تعرض به ناموس محسوب می‌شود. ۳. تجاوز بر مال و تن. مال نیز هر شیئی است که ارزش مبادله و قابلیت تملک داشته باشد. تعرض به مال اعم است از بردن یا تخریب عمدی آن ویا استفاده از مال بدون رضایت مالک. سلب آزادی یا محدود کردن آن نظیر بازداشت، حبس ویا هر فعلی که مانع تحرک انسان شود، تعرض به آزادی تن تلقی می‌گردد.

◀ ارتکاب قتل به عنوان حق دفاع مشروع

از آنجا که حق حیات، یک حق طبیعی ویک ودیعه الهی دانسته شده است، قانونگذار ارتکاب قتل عمد را در احوال و شرایط خاص به عنوان دفاع مشروع به شکل محدود مجاز قرارداده است. تحدید حالات به خاطر جلوگیری از تجاوز وتعدی به حقوق دیگران و استعمال ناجایز حق دفاع مشروع و حرمت گذاشتن به حق زندگی

است. این احوال در ماده ۶۱ گد جزا به شرح زیر است:
قتل عمد به اساس حق دفاع مشروع جواز ندارد، مگر این که منظور دفاع در برابر یکی از اعمال آتی صورت گرفته باشد:

۱. دفاع در برابر عملی که ایجاد خوف مرگ یا جراحت شدید نماید. مشروط بر این که خوف مذکور از اسباب معقول پیدا شده باشد؛
۲. دفاع در برابر عمل زنا، لواط و یا تهدید به آن؛
۳. دفاع در برابر عمل حریق عمدی؛
۴. دفاع در برابر اختطاف انسان؛
۵. دفاع در برابر عمل سرقتی که به حکم قانون جنایت شناخته شده باشد؛
۶. دفاع در برابر عمل دخول غیر مجاز از طرف شب به منزل مسکونی یا ملحقات آن.

از آنجا که بسیاری از قتل‌ها در اثر دفاع مشروع نیست، ولی کسانی هستند که جرم خود دفاع مشروع قلمداد کرده و خود را تبرئه می‌کنند. پیشنهاد بنده درین مورد چنین است که چون بعضاً افرادی که مرتکب اعمال جرمی می‌شود، دلال متذکره فوق را استدلال کرده و برائت حاصل می‌کنند. پس باید در سیستم عدلی و قضائی افغانستان خصوصاً در محاکم، حارنوالی‌ها افراد مسلکی و کارآگاه استخدام گردد، تا بتوانند اهداف اساسی قانون را که رفاه مردم و تأمین عدلت را در بر دارد، برآورده کنند. تا باشد

که ما یک افغانستان آزاد، آباد و بدون مشکلات و حق تلفی داشته باشیم و هر فرد افغان در سایه‌ای قانون با خوشی و آرامی زندگی خود را به پیش ببرد.

📖 منابع و مآخذ

۱. القرآن الکریم.
۲. اردبیلی، داکتر محمد علی (۱۳۹۰) حقوق جزای عمومی (جلد نخست)، نشر کتاب خانه ملی ایران.
۳. توحید خانه، محمد صدر (۱۳۸۸) حقوق جزای عمومی افغانستان، نشر: انتشارات وامق.
۴. عوده، عبدالقادر (۱۳۹۴) بررسی تطبیقی حقوق جزای اسلامی و قوانین عرفی (حقوق جزای عمومی)، ترجمه داکتر حسن فرهودی نیا، تهران: نشر احسان.
۵. گلدوزیان، داکتر ایرج (۱۳۸۸) حقوق جزای عمومی (۳-۲-۱) نشر انتشارات جهان دانش.
۶. نذیر، پوهندوی دادمحمد (۱۳۹۰) حقوق جزای عمومی اسلام، کابل: انتشارات رسالت.
۷. وزارت عدلیه افغانستان، قانون اجرائات جزایی، منتشره جریده رسمی شماره (۱۱۳۲) سال ۱۳۹۳.
۸. وزارت عدلیه افغانستان، قانون اساسی، منتشره جریده رسمی شماره (۱۰۳) سال ۱۳۸۲.
۹. وزارت عدلیه افغانستان، کود جزا، منتشره جریده رسمی شماره (۳۴۷) سال ۱۳۵۵.
۱۰. وزارت عدلیه افغانستان، کود جزا، منتشره جریده رسمی شماره (۲۵۶) سال ۱۳۹۶.

تأثیر عوامل محیط خارجی سازمان در بهره‌وری نیروی انسانی

علی احمدی
فارغ التحصیل رشته
اقتصاد دانشگاه جامی

انسانی است. از این‌رو هر عاملی که بر روی منابع انسانی سازمان تأثیر مستقیم و یا غیر مستقیم وارد نماید از عوامل تأثیرگذار بر بهره‌وری تلقی می‌شود که باید در تحلیل‌ها و مطالعات مدیران لحاظ گردد؛ فلذا در مورد بهره‌وری نیروی انسانی و اهمیت آن در بهره‌وری سازمان‌ها، عوامل مؤثر بر ارتقای بهره‌وری و موانع بهره‌وری کارکنان، کتاب‌ها و مقاله‌های زیادی نوشته شده و در سخنرانی‌ها و سیمینارهای مختلف نیز به این مهم پرداخته شده است.

☑ دست یافتن به بهره‌وری بیشتر که مسئله مهم امروزی مدیران سازمان‌ها است، همواره معلول علتهای بسیار است که مدیران را بر آن می‌دارد تا باشناخت و مطالعه و تحلیل‌های منطقی از آن در جهت افزایش بهره‌وری استمداد جویند. شناخت عوامل تأثیرگذار بر بهره‌وری از آرمان‌های اصلی محققان و پژوهشگران است. بهره‌وری عوامل و منابع متعددی دارد؛ اما مهم‌ترین عامل بهره‌وری در سازمان‌ها نیروی

“

فرهنگ‌ها متأثر از روش‌ها، اعتقادات، باورها و ارزش‌های مختلف‌اند؛ فلهذا فردی که در یک سازمان فعالیت می‌کند نیز از این دایره خارج نمی‌باشد و به تبع، تأثیرات فرهنگی و مذهبی بالای وی نیز صادق است. اینجاست که در اکثر سازمان‌ها از جمله کشور ما افغانستان مدیریت تصدّی یا مدیریت منابع انسانی باید این مهم را نیز در نظر گرفته و شرایط را طوری مدیریت کند که باعث تعارض کلتوری و فرهنگی بین کارمندان نشود.

مقالات و پژوهش‌های مربوط به دوران کلاسیک‌ها، عوامل مؤثر بر بهره‌وری نیروی انسانی را مشتمل بر مواردی چون شرایط محیط کار و مشوّق‌های مالی می‌دانند و به مدیران توصیه می‌کند که این عوامل را در راستای بهبود بهره‌وری نیروی کار، به کار ببرند. پس از ظهور مکتب روابط انسانی، عوامل انگیزشی غیرمادی نیز به مجموعه عوامل مؤثر بهره‌وری افزوده شد و به مدیران توصیه شد که به نیازهای غیر مالی کارکنانشان نیز توجه کرده و از طریق ارضای این نیازها کارکنانی کارا تر داشته باشند.

با وجود آنکه نظریه اقتضا در مدیریت، یک عامل خاص یا یک گروهی از عوامل مشخص را عامل بهبود دهنده بهره‌وری نمی‌داند، اما ضمن تأکید بر تنوّع و تعدّد نیازهای انسان معتقد است راه‌های مختلفی نیز برای ارتقای بهره‌وری وجود دارد که باید حسب مقتضیات، هر سازمان را شناخت و به کار بست. (طالقانی، ۱۳۹۰: ۱۱۷)

راهکارهای افزایش بهره‌وری مستلزم شناخت کافی وضعیت موجود و تجزیه و تحلیل دقیق محیط داخلی و خارجی شرکت‌ها است. آن‌گونه که بیان شد عوامل و فاکتورهای داخلی تا حدود زیادی در احاطه کنترل مدیریت سازمان قرار دارد؛ اما عوامل خارجی که بی‌تردید تأثیر قابل توجهی هم به کارمندان و هم به عملکرد سازمان‌ها دارند نباید بی‌توجهی صورت گیرد.

باتوجه به تفاوت‌های مهم در عوامل و نوع اثرات محیطی تأثیرگذار بر سازمان، می‌توان گفت، راهکارهای افزایش بهره‌وری نیز در آن‌ها متفاوت خواهد بود. از راهکارهای کنترل محیط خارجی جهت افزایش بهره‌وری می‌توان به شناخت، مطالعه و تجزیه و تحلیل دقیق محیط‌های بیرونی عام و خاص نام برد. بی‌گمان منافع هر سازمان با محیط اطراف خود از جمله ذی‌نفعان، جامعه و فرهنگ، وضعیت سیاسی و اقتصادی، تکنولوژی و تأثیرات اکولوژیکی و دیموگرافی محیط گره خورده است. درین بین هر آن چیزی که باعث افزایش کارایی و اثربخشی بیشتر منابع انسانی می‌گردد باید مورد توجه مدیران سازمان‌ها قرار گیرد. از جمله تجزیه و تحلیل محیط خارجی سازمان که با شناخت و کنترل هرچه بیشتر اثرات آن زمینه‌زُد و ارتقای میزان بهره‌وری کارمندان حاصل می‌گردد. درینجا به بخشی از این عوامل اشاره می‌شود:

۱. تأثیر فرهنگ عمومی بر بهره‌وری منابع انسانی

شیوه نگرش و نوع اعتقادات جامعه بر خط‌مشی‌های منابع انسانی تأثیر مستقیم دارد. (رنگریز: ۱۳۸۹، ۱۷) یعنی انسان نمی‌تواند در برنامه‌های کاری و غیر کاری خویش ملحوظاتی را که مطابق فرهنگ، عنعنات و کلتور جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند، نباشد؛ به عنوان مثال یک شخص

“
منافع هر سازمان با
محیط اطراف خود از
جمله ذی نفعان،
جامعه و فرهنگ،
وضعیت سیاسی و
اقتصادی، تکنولوژی و
تأثیرات اکولوژیکی و
دیموگرافی محیط گره
خورده است. درین
بین هر آن چیزی که
باعث افزایش کارایی
و اثربخشی بیشتر
منابع انسانی می گردد
باید مورد توجه
مدیران سازمان‌ها
قرارگیرد.

را طوری مدیریت کند که باعث تعارض
کلتوری و فرهنگی بین کارمندان نشود
و کارمندان در فضایی کاملاً قبول شده و
هماهنگ و بدون دغدغه‌های فرهنگی،
قومی و نژادی به کارهای خود پردازند و
هیچ تشویش و نگرانی روحی و جسمی
از این بابت متوجه شان نباشد.
عوامل فرهنگی و اجتماعی می‌تواند بسیار
از مسائل رفتاری را برای افراد سبب گردد
که از جمله می‌توان به بی اعتمادی، بی
انصافی، تبعیض، بی عدالتی، احساس
محرومیت و نبود رفاه و آسایش اشاره
نمود. تمامی مسائل ذکر شده به صورت
مستقیم بر کارمندان تأثیرگذار است و
متأسفانه در جامعه امروزی افغانستان از
اراکین بالای حکومتی تا سطوح پائین
تعارضات فرهنگی و اجتماعی قابل لمس
است و نمی‌توانیم تأثیر سوء این مسائل را
در امور تولیدات و خدمات و در نهایت

نمی‌تواند سرقت را به عنوان یک شغل
برای خود برگزیند و از این راه امرار معاش
نماید. اعمال فشارها از طرف جامعه بر
روی سازمان‌ها در صورتی که احساس
شود، سازمان منافع جامعه را دنبال
نمی‌کند، نیز صورت می‌گردد، سازمان‌ها
نمی‌توانند اقدام به ارائه تولیدات و خدماتی
نمایند که مخالف عرف و ارزش‌های
جامعه و مردمی که در آن زندگی می‌کنند،
باشد.
فرهنگ‌ها متأثر از روش‌ها، اعتقادات،
باورها و ارزش‌های مختلف‌اند؛ فلذا
فردی که در یک سازمان فعالیت می‌کند
نیز از این دایره خارج نمی‌باشد و به تبع،
تأثیرات فرهنگی و مذهبی بالای وی نیز
صادق است. اینجاست که در اکثر
سازمان‌ها از جمله کشور ما افغانستان
مدیریت تصدّی یا مدیریت منابع انسانی
باید این مهم را نیز در نظر گرفته و شرایط

رشد و توسعه اقتصادی نادیده بگیریم. استفاده از کارمندان نالایق و غیر متخصص به نسبت ارتباطات و غلبه روابط بر ضوابط، حاصلی جز عدم استفاده کارآمد و مثمر از منابع را در پی نخواهد داشت.

۲. تأثیر عوامل اقتصادی بر بهره‌وری کارمندان

سازمان، دسترسی به منابع انسانی و اثر بخشی عملکردهای مدیریت منابع انسانی را در شرایط اقتصادی جامعه تحت الشعاع قرار می‌دهد. محیط اقتصادی، وضعیت مالی سازمان را که به نوبه خود تعیین کننده سطح هزینه میزان ریسک و اولویت‌های مالی است، تحت تأثیر قرار می‌دهد. به عنوان مثال نرخ بالای تورم ممکن است سازمان را نسبت به مخارج خود محتاج‌تر ساخته و یا استقراض را کاهش دهد، نهایتاً بودجه آموزشی، پاداش و بهبود شرایط فیزیکی محیط کار را کاهش دهد. (دعایی، ۱۳۸۴: ۷۲) با توجه به مطالب ذکر شده، بسیاری از متغیرهای اقتصادی در سطح خرد و کلان می‌تواند بر افراد جامعه از جمله کارمندان و میزان بهره‌وری آن‌ها در سازمان‌ها تأثیرگذار باشد. اگر ما بهره‌وری منابع انسانی را تابعی از یک سری مؤلفه‌های

تأثیرگذار بر منابع انسانی بدانیم. تأثیر عوامل اقتصادی که باعث تغییر در درآمد و مصارف کارمندان می‌شود بدون شک مسایلی هستند که باعث تأثیر بر میزان خلاقیت، نوآوری، رضایت شغلی، امنیت شغلی، انگیزه، ارتباطات خوب و بسیاری از شاخص‌هایی که کارایی و اثر بخشی را در سازمان به بار می‌آورد داشته باشد؛ فلذا عواملی که باعث افزایش یا کاهش درآمد و مصارف کارمندان می‌شود. می‌تواند متأثر از بسیاری از مؤلفه‌های اقتصادی در جامعه باشد.

تعداد متعددی از متغیرهای اقتصادی تأثیرگذار بر منابع انسانی و بازدهی کاری ایشان را می‌توان به قرار ذیل عنوان نمود:

الف. تأثیر تورم قیمت‌ها بر کارایی کارمندان

افزایش مداوم قیمت‌ها در صورتی که میزان دستمزد کارمندان ثابت باشد، باعث بالارفتن مخارج مصرفی کارمندان و نارسایی‌های مصرفی در زندگی کارمندان می‌گردد. با توجه به این که با افزایش قیمت کالاها و خدمات تولیدی تصدّی‌ها نیز ممکن است افزایش یابد؛

اما از اثر جبران افزایش قیمت مواد اولیه کارفرما ممکن است نتواند به نسبت افزایش تورّم میزان معاش کارمندان را افزایش دهد. درین حالت در نتیجه دستمزد کم و افزایش قیمت ممکن است کارمندان از لحاظ سلامت جسمی و همچنین رضایت شغلی خویش از بابت افزایش نیافتن معاش با مشکل مواجه ساخته و این مسائل بر عمل کرد و میزان بازدهی آنان تأثیرگذار باشد.

ب. تأثیر رشد نرخ ارز و اسعار بر کارایی کارمندان

در کشوری که از نظام ثابت اقتصادی و برنامه‌های جامع کنترلی برخوردار نباشد. تغییرات در یکی از متغیرهای اقتصادی می‌تواند به سرعت بر دیگر متغیرها تأثیر نماید. همچنان که در کشور ما افغانستان که کشور به شدت وارداتی است، تغییر نرخ ارز و اسعار تأثیر خود را به آسانی بر قیمت‌های مواد اولیه و کالاهای وارداتی نشان می‌دهد و در نتیجه عدم توجه دولت و نداشتن برنامه‌ها و پالسی‌های دقیق و همچنین تأثیرات قوانین بازار باز تجارتي باعث می‌شود که تغییر نرخ ارز و یا اسعار اثر خود را بر کالاهای وارداتی که توسط تاجران وارد، می‌شود بگذارد. در نتیجه متصدی یا تاجری که از این ناحیه دچار پرداخت‌های بیشتر گردیده، ناگزیر در پی جبران آن از طریق افزایش قیمت محصول و کالاهای در داخل کشور می‌نماید که در نتیجه به یکباره شاهد آن هستیم که قیمت‌ها

بسیار بالا می‌رود. در چنین حالتی افراد جامعه که هیچ نقشی درین مسئله نداشته‌اند. متوجه آثار افزایش قیمت در نتیجه تغییرات ارزی و اسعاری می‌شوند. کاهش درآمد کارمندان و بیکاری آثار منفی قابل توجهی در چرخه تولید و مصرف بجا می‌گذارد. با کاهش درآمد علاوه بر کاهش رفاه، رشد و انکشاف منابع بشری در اقتصاد ملی کشورها از لحاظ عدم میل به پس انداز خانواده‌ها تأثیر مخرب بر جای می‌گذارد. کاهش میزان مصارف در نتیجه کمبود درآمد افراد بازم تقاضا برای محصولات را کاهش داده که خود منجر به کاهش تولید و واردات محصولات خارجی ارزان‌تر جایگزین کالاهای داخلی می‌گردد.

یکی دیگر از اثرات مخرب بیکاری و کاهش درآمد عدم میل و علاقه کارمندان به شغل‌هایشان است. کارمندی که مقدار معاشی دریافت می‌کند که کفایت مخارج و آسایش زندگی وی را نمی‌کند، هیچ‌گاهی علاقه‌مند شغل و حرفه خویش نمی‌باشد و فقط از روی جبر و ضرورت به امرار معاش تن به کاری می‌دهد که شاید چندان علاقه‌ای هم به آن نداشته باشد. بی‌علاقگی و عدم رضایت شغلی مانع بزرگ خلاقیت، نوآوری و ابتکار کارمند می‌شود. به نحوی که کارمند دائماً در فکر مشکلات اقتصادی بیرونی خانواده خویش می‌باشد. که چطور با معاش محدودی که دریافت می‌کند ضروریات اولیه زندگی خویش را جوابگو باشد.

“

سازمان، دسترسی به منابع انسانی و اثر بخشی عملکردهای مدیریت منابع انسانی را در شرایط اقتصادی جامعه تحت الشعاع قرار می‌دهد. محیط اقتصادی، وضعیت مالی سازمان را که به نوبه خود تعیین کننده سطح هزینه‌میزان ریسک و اولویت‌های مالی است، تحت تأثیر قرار می‌دهد.

“

تغییر در تکنولوژی باعث شده که بسیاری از مهارت‌ها منسوخ گردد. تکنولوژی‌های که به وسیله کامپیوتر، بازسازی، کنترل کیفیت کامل و سیستم تولید انعطاف پذیر، ارائه می‌شود باعث شده که تقاضای کار و مهارت‌ها به سرعت تغییر کند. کارهای تکراری که به وسیله کارگران نیمه ماهر و بدون مهارت انجام می‌شد به صورت تمام خودکار درآمده است.

این عوامل بر عملکرد کارکنان تأثیر داشته و باعث عدم مولدیت نیروی کار می‌گردد؛ بنابراین نیروی کار غیر مولد سد راه بهره‌وری کلی سازمان می‌گردد و سازمان نباید انتظار داشته باشد که با چنین شرایطی به مولدیت بالایی دست پیدا کند. سازمان‌ها نیز درین مورد با مشکل مواجه هستند و عایدات آن‌ها جوابگویی مصارف این چنینی را نمی‌کند؛ فلذا راه حل فقط در دست پالیسی سازان وگردانندگان سیستم اقتصادی کشور است که در مورد تدبیر اساسی اندیشیده وبا ارائه راهکارهای عملی درصدد حل این مشکلات برآیند.

۳. تکنولوژی و افزایش بهره‌وری

موفقیت یا ناکامی سازمان‌ها بر توانایی آن‌ها در سوار شدن بر امواج تغییرات بر می‌گردد. فردا به معنای تغییر در شرایط امروزی است. در سراسر تاریخ انسان، تکنولوژی تأثیری عمیق بر توسعه انسان و بر پیشرفت تمدن داشته است. فعالیت دولت‌ها، شرکت‌های جهانی، شرکت‌های خصوصی و تک تک افراد به شدت به تکنولوژی وابسته‌اند. (خلیل، ۱۳۹۰: ۷)

طوری که می‌دانیم دنیای فناوری پیشرفت سرسام آوری را طی می‌کند. و تغییرات زیادی در قسمت محصولات، نحوه تولید، خدمات، صنایع، ارتباطات و دانش بشری بوجود آورده است این تغییرات مطمئناً نحوه رفتار جامعه و انتظاراتی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ورود

تکنولوژی مرزها را درهم شکسته و دنیا را به دهکده کوچک تبدیل نموده است. کامپیوترها، ماهواره‌ها، تلفن‌ها و انواع و اقسام سخت افزارها و نرم افزارهایی که زاده خلاقیت بشری است صنایع بسیار جدید و حیرت‌آور را به وجود آورده است. تکنولوژی شیوه‌های کارها و مهارت‌ها را تغییر داده وحتی دانش هم در عصر حاضر همسو با تکنولوژی و با سرعت بسیار سریع در حرکت است. ارتباطات قوی بازارهای جهان را فتح نموده است و اطلاعات در لحظه‌ای از زمان در سراسر دنیا منتشر می‌شود. تکنولوژی تسهیل کننده فرایند پروسه تولید به سریع‌ترین وکم خطاترین و با مصرف کمترین ضایعات صورت گیرد. سازمان‌ها نیز برای بقا و توانایی رقابت و توسعه اقتصادی در بازار بزرگ جهانی نباید از تکنولوژی غافل بمانند.

با تمام تفاسیری که ذکر شد به نظر می‌رسد که تکنولوژی همیشه هم باعث رُشد و تولید بالا و کاهش مصارف نمی‌گردد. مادامی که شرایط پذیرش تکنولوژی از لحاظ مهارت، محیط و تحلیل‌های اقتصادی کلان مهیا نباشد. تبعات و آثار بسیار ناگوار را به دنبال دارد. به عنوان مثال کشوری که دارای نرخ بیکاری بسیار زیاد است استفاده بیش از حد از تکنولوژی باعث تشدید بیکاری شده و برای آن کشور فاجعه بار خواهد بود. گاهی هم عدم آموزش و نداشتن مهارت و فن استفاده از تکنولوژی و

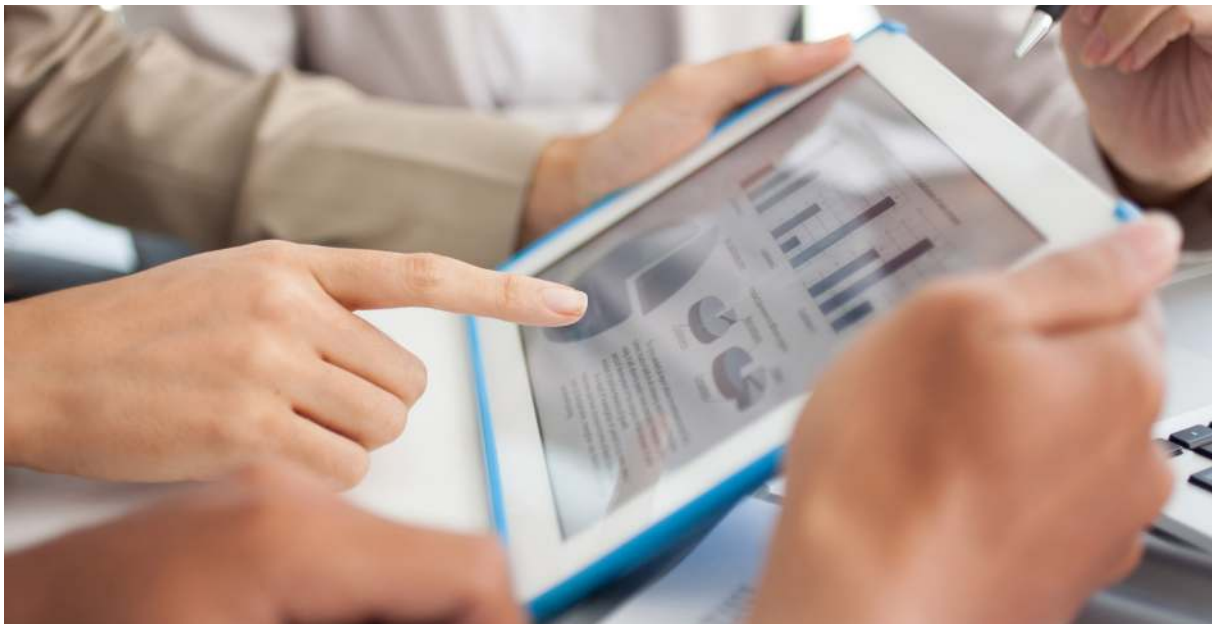

ایجاد انگیزش و تشکیل تیم‌های ماهر تأکید نماید. (رایینز، ۱۳۷۸: ۳۲۲)

با توجه به تغییرات تکنولوژی مشاغل سازمانی نیاز به طراحی مجدد داشته و به تبع آن محتوای شغل نیز تغییر خواهد کرد و ممکن است بعضی شغل‌ها به وجود آید و برخی دیگر منسوخ گردد. با توجه به تأثیرات که ذکر گردید به کارگیری تکنولوژی به همراه خود ضرورت به آگاهی و مدیریت صحیحی دارد که بتوان از جنبه‌های مثبت آن نظر به جنبه‌های منفی استفاده بیشتری نمود. نیروی ماهر و متخصص در بازار رقابتی امروزی نیز یکی از لازمه‌های استفاده از تکنولوژی است. درین راستا ضرورت سرمایه‌گذاری در بخش آموزش افراد متخصص جهت به کارگیری و استفاده از تکنولوژی باید مورد توجه قرار بگیرد و مدیران شرکت‌ها و بنگاه‌های صنعتی باید قبل از ورود تکنولوژی‌های جدید در ابتدا تخصص و مهارت لازم را جهت استفاده از آن به کارمندان خود آموزش بدهند؛ یعنی به نحوی استفاده از تکنولوژی را بومی سازی کنند.

استخدام افراد متخصص برای سازمان تجدید دو باره را حاصل می‌نماید که مصارف بالایی در کوتاه مدت به بار می‌آورد؛ بنابراین ورود و استفاده از تکنولوژی جدید و حتی خلق تکنولوژی باید مطابق با نیازمندی‌ها و با در نظر گرفتن همه جانبه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و مدیریت تکنولوژی که تلفیقی از علوم اجتماعی، علوم طبیعی، علوم مهندسی هنر و مدیریت است صورت گیرد.

تغییر در تکنولوژی باعث شده که بسیاری از مهارت‌ها منسوخ گردد. تکنولوژی‌های که به وسیله کامپیوتر، بازسازی، کنترل کیفیت کامل و سیستم تولید انعطاف‌پذیر، ارائه می‌شود باعث شده که تقاضای کار و مهارت‌ها به سرعت تغییر کند. کارهای تکراری که به وسیله کارگران نیمه ماهر و بدون مهارت انجام می‌شد به صورت تمام خودکار درآمده است. منسوخ شدن مهارت‌ها، مقامات مدیریتی را هم در بر می‌گیرد تکنولوژی‌های جدید موجب حذف مدیریت‌های میانی گشته است و تکنولوژی اطلاعاتی جایگزین آن‌ها گردیده است. براین اساس نسل جدید مدیریت باید بر مسئله گوش فرادادن، آموزش،

۴. تأثیرات سیاست و قوانین بر منابع انسانی سازمان

دولت‌ها با تصویب قوانینی مانند قانون کار، استخدام، امور اجتماعی، بیمه، مالیات و غیره می‌توانند به دوگونه بر سازمان‌ها تأثیر بگذارند.

الف. تأثیر مستقیم. تصویب قوانین کار، همچون حداقل دستمزد و معاش و مالیات بر معاش. (رنگریز، ۱۳۸۹: ۱۴)

در صورتی که دولت در نظر داشته باشد منابع انسانی و نیروی کار را حمایت کند. باتصویب قوانینی همچون حداقل دستمزد یک معیار مناسب برای نیروی کار که در سازمان‌ها مشغول کار هستند، تعیین نماید که توسط کارشناسان امور اقتصادی طوری برآورد شده باشد که بتواند کفاف ضرورت و نیازمندی‌های اولیه کارمندان را بکند و یا از طریق کاهش مالیات بر معاش و ارائه خدمات و تسهیلات

“

تغییر در تکنولوژی باعث شده که بسیاری از مهارت‌ها منسوخ گردد. تکنولوژی‌های که به وسیله کامپیوتر، بازسازی، کنترل کیفیت کامل و سیستم تولید انعطاف‌پذیر، ارائه می‌شود باعث شده که تقاضای کار و مهارت‌ها به سرعت تغییر کند. کارهای تکراری که به وسیله کارگران نیمه ماهر و بدون مهارت انجام می‌شد به صورت تمام خودکار درآمده است.

کارمندی که اکثر کشورها در اختیار کارمندان دولتی و غیردولتی قرار می‌دهد، اقدام به حمایت کارمندان نماید. در سازمان‌های کشور ما خصوصاً در سازمان‌های خصوصی اکثراً هیچ یک از تسهیلات مورد ضرورت کارمندان ارائه نمی‌گردد و از کارمند فقط به عنوان ابزار برای انجام کار مشخص استفاده می‌گردد. تا زمانی که مفهوم و ارزش کارمند در سازمان‌ها درک و شناخته نشود نباید انتظار این را داشت که به رُشد و توسعه دست پیدا کنیم. نیروی انسانی سازمان‌ها ابزار نیستند بلکه قوه متفکر و خلاق هستند که اگر تقویت و ارزش داده شوند سازمان‌ها را به چیزی بالاتر از اهدافی که در نظر دارند خواهند رساند.

ب. تأثیر غیر مستقیم. عوامل سیاسی و قانونی بر کارمندان را می‌توان از قبیل تصویب قوانین مالیات‌های غیر مستقیم بر

روی اجناس، تغییر نرخ اسعار، تعیین نوع پوشش و غیره نام برد. (رنگریز ۱۳۸۹: ۱۶) در اغلب اوقات نتیجه سیاست‌های دولت آثار و نتایج ملموسی بر روی افراد جامعه بر جای می‌گذارد. به طور مثال افزایش مالیات بر روی اجناس و یا افزایش محصول و تعرفه‌های گمرکی باعث افزایش قیمت خرید مواد اولیه و یا کالاها گردیده و به طبع افراد جامعه که مصرف‌کنندگان این محصولات می‌باشند باید بهای این افزایش مصرف را بپردازند که دولت‌ها باید تدابیری در زمینه اتخاذ نمایند که با تحلیل‌های همه جانبه تمام اثرات اعمال یک سیاست را در نظر گرفته سپس اقدام به اعمال و اجرای آن نمایند. درین صورت با افزایش قیمت کالا یا باید در دستمزدها افزایش صورت گیرد و یا برای مصرف‌کنندگان سوبسید در نظر گرفته شود. در غیر این صورت بار این اعمال سیاست مستقیماً به دوش افراد جامعه قرار می‌گیرد.

محیط زیست به صورت مستقیم و غیر مستقیم در تولید کالاها در دنیا موثر است. (اسماعیلی، ۱۳۹۰: ۲۲) مدیران امروزی بر نقش ارگونومی محیط بر میزان بهره‌وری منابع انسانی تاکید دارند. طی دهه‌های گذشته نقش حیاتی ارگونومی در بهبود کیفیت، افزایش بهره‌وری، بهبود کیفیت زندگی کاری، ایمنی و کارایی کلی سازمان مشخص‌تر شده است. متخصصان ارگونومی با بهینه کردن تناسب بین انسان، ماشین، محیط و سازمان کارایی انسان و سیستم‌ها را بهبود بخشیده‌اند. در حال حاضر توجه به ارگونومی از حد یک ابزار فراتر رفته و به یک استراتژی جهت بهبود کیفیت و بهره‌وری، ایجاد محیط کار مناسب، پیشگیری از حوادث و بیماری‌های ناشی از کار و بهبود راندمان و عملکرد انسان تبدیل شده است.

۵. تأثیر محیط بر سلامت و بهره‌وری

انسان سرشتی دارد که دوست دار آراستگی و پاکیزگی است. او فطرتاً تمایل دارد در محیطی زندگی کند که آراسته و پیراسته باشد. این آراستگی و پاکیزگی اعم از شخصی، محیطی، ابزاری و غیره در آرامش روح و سلامت جسم او اثری شگرف داشته و بدون شک و تردید سلامت روح و جسم توانایی‌ها و قابلیت‌های ذهنی و فیزیکی فرد را افزایش خواهد داد. ارگونومی محیط کار، تجهیزات و ابزار در بروز و ظهور (بالفعل) توانایی‌های درونی (بالقوه) انسان نقشی اساسی دارد. از این رو است که سازمان‌ها و مؤسساتی که بهره‌وری را هوشمندانه عمل نموده‌اند، می‌دانند برای ایجاد انگیزش و افزایش بهره‌وری نسبت به ایجاد محیط سالم و ابزار کار استندارد و طبیی اقدام می‌نمایند تا منابع انسانی آن‌ها با سلامت روح و جسم در مسیر تعالی سازمان گام بردارند.

منابع و مأخذ

- ۱) ابطحی سید حسین (۱۳۸۰) بهره‌وری، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- ۲) اسماعیلی، داکتر عبدالکریم (۱۳۹۰)، اقتصاد محیط زیست، مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- ۳) ادگار، شاین (۱۳۸۳)، فرهنگ سازمانی، ترجمه محمد ابراهیم محجوب، تهران: انتشارات فرا.
- ۴) باستانی، سوسن (۱۳۸۷)، جنسیت، فرهنگ، ارزش‌ها و نگرش‌ها، تهران: پژوهشگاه هنر و ارتباطات.
- ۵) خلیل، طارق (۱۳۹۰)، مدیریت تکنولوژی و نوآوری، ترجمه منصور مومنی، خوزستان: دانشگاه علوم تحقیقات.
- ۶) رسولی، داکتر رضا (۱۳۹۱)، مدیریت استراتژیک پیشرفته، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۷) شعبانپور، مولود (۱۳۸۹)، ارگونومی-تاریخچه و کاربرد آن، همدان: انتشارات بیمارستان فاطمیه.
- ۸) عمادزاده، مصطفی (۱۳۸۸)، اثر کیفیت نیروی کار بر رشد اقتصادی در منتخبی از کشورها، اصفهان: دانشگاه اصفهان، فصلنامه اقتصاد مقداری.

محیط زیست در افغانستان و مبارزه با آلودگی آب

محمد هاشم (نظری)

دانشجوی دانشکده زراعت دانشگاه جامی

خانه‌ها و دهات، حریق جنگل‌ها، محو مواشی، تخریب چشمه‌ها، کاریزها، ویرانی مکاتب و مراکز صحتی، تخریب سرک‌های آسفالت شده، قطع لاین‌های تلفون و برق، تاراج و آثار تاریخی همه موضوعاتی‌اند که محیط زیست این کشور را با خطر جدی مواجه ساخته است.

⑤ محیط زیست و آلودگی آن

برای درک بهتر حفظ محیط زیست از نگاه آب آشامیدنی ایجاب می‌کند تا در باره آلودگی محیط زیست به نکاتی چند اشاره شود. موجودات زنده، مانند انسان‌ها، حیوانات

✓ اشاره: در کشور ما افغانستان تا هنوز به محیط زیست و حفاظت آن چندان توجهی مبذول نشده است. مشکلاتی مانند تخریب زمین‌های زراعتی، توسعه صحرا، محدود شدن منابع آبی، قطع جنگل‌ها، محو و نابودی حیات وحش و بالاخره آلودگی‌های مناطق شهری دامنگیر این مملکت شده و روزبه‌روز ابعاد آن گسترده‌تر می‌شود و جنگ‌های اخیر در کشور نیز این وضعیّت را بیش از پیش وخیم‌تر کرده است.

مهاجرت میلیون‌ها نفر در داخل و خارج کشور، قتل و معیوب شدن هزاران تن در اثر ماین‌گذاری‌ها، ویرانی

و نباتات تحت تأثیر شرایط معینی که به نام محیط زیست یاد می‌شود زندگی می‌کنند. به عبارت دیگر محیط زیست یک سری عوامل فیزیکی و حیاتی است که موجودات زنده را از لحاظ طرز زندگی، تغذیه و مواد غذایی تأمین می‌نماید. که می‌توان چنین توضیح نمود: عواملی که در اطراف و ماحول ما زمینه زندگی مردم را تأمین نماید محیط زیست نامیده می‌شود. عوامل محیطی شامل اند:

۱. عوامل فیزیکی. این عوامل عبارت‌اند از خاک، آب و هوا؛
۲. عوامل بیولوژیکی. عبارت‌اند از نباتات، حیوانات و زنده جان‌های کوچک؛
۳. اعمال انسانی. مداخله مستقیم و غیر مستقیم انسان در محیط زیست.

با مختصری از معرفی عوامل محیطی و تأثیرات آن بالای زیست و حیات موجودات زنده توضیح می‌شود که در دنیای امروز با ازدیاد نفوس و صنعتی شدن جهان و بهره برداری غیر مسولانه از منابع طبیعی مشکلات و پدیده‌های منفی زیادی به بار آمده و روز به روز افزایش می‌یابد. این مشکلات عبارت‌اند از تخریب محیط زیست و آلودگی آن است که اینک ابعاد وسیع‌تری را به خود اختیار می‌نماید. به طوری مثال آب‌های آشامیدنی آلوده گردیده و صحت انسان، حیوان و نبات را تهدید می‌نماید. هوای شهری و نواحی صنعتی از اثر استفاده بیش از حد مواد سوختی آلوده شده و بالای صحت انسان و سایر موجودات زنده تأثیر ناگواری می‌گذارد.

⊙ مشکلات محیطی افغانستان

قطع جنگل‌های طبیعی که تا هنوز تحت کنترل نبوده یکی از مشکلات عمده محیطی این سرزمین را تشکیل می‌دهد. این عمل که به طوری متداوم به منظور تهیه و تولید چوب صورت می‌گیرد تأثیرات مفید جنگل را مختل ساخته و به توسعه مناطق صحرایی کشور می‌افزاید.

چرای مفرط مواشی در ساحه علفچرها و شکستاندن آن‌ها

به منظور زراعت للمی یکی از مشکلات مهم دیگری است که موجب توسعه صحرا گردیده است. جریان و نفوذ آب‌ها در اعماق زمین را برهم زده سبب فرسایش خاک و وقوع سیلاب‌ها می‌گردد.

نبودن سیستم کانالیزاسیون و استفاده نادرست از دستشویی‌ها که منشاء اصلی آلودگی آب، هوا و مواد غذایی در شهرها می‌باشد اسباب بروز انواع امراض ساری را فراهم آورده و صحت و سلامت شهروندان را به مخاطره می‌اندازد. فقدان شبکه سالم آب از مشکلاتی است که در اغلب شهرهای کشور مشاهده می‌شود که این هم مشکلات صحتی زیادی را به بار می‌آورد.

⊙ منابع آب در افغانستان

در کشور ما برای آب از دو منبع استفاده می‌شود:

۱. آب‌های سطح زمین؛
۲. آب‌های زیر زمین.

هر دو نوع آب از طریق باران و برف در کشور تقویه می‌شوند. از منابع آب سطح زمین توسط احداث بندها و

کشیدن جوی‌ها برای آبیاری زمین‌های زراعتی استفاده به عمل می‌آید.

بندها هم در سکتور خصوصی یعنی در زراعت انفرادی و هم در زراعت مربوط به سکتور دولتی خصوصاً در پروژه‌های آبیاری موجود می‌باشد.

بندهای کوچک که به منظور آبیاری زمین‌ها زراعتی در هر محل توسط دهاقین اعمار گردیده‌اند خیلی ساده بوده که یک مقدار زیادی آب

برای آبیاری زمین‌ها متاسفانه از طریق تأسیسات آبیاری برای زراعت ضایع می‌گردد.

و از آبیاری زیرزمینی توسط کندن چاه‌ها کاریزها در جاهای که امکان استفاده از ۲۰٪ آب روی زمین نباشد برای آبیاری استفاده به عمل می‌آید.

طریقه که قبلاً اشاره گردیده از منابع متذکره آب در کشور به صورت اعظمی استفاده صورت نگرفته است و اگر از این منابع به صورت اعظمی استفاده شود ۷۰٪ زمین‌های زراعتی کشور آبیاری خواهند شد. که مصرف سالانه یک هکتار زمین تحت زراعت به طوری اوسط ۱۰۰۰۰ متر مکعب می‌باشد.

⑤ چگونگی آلودگی آب

آب یکی از عوامل مهم حیات بشر و سایر موجودات زنده به شمار می‌رود. در حدود سه چهارم حصه ساختمان داخلی موجودات زنده از آب تشکیل گردیده است. اکثر این موجودات در جسم خود دارای ۶۰ تا ۸۰ فیصد آب می‌باشد.

آب یکی از عوامل مهم حیات بشر و سایر موجودات زنده به شمار می‌رود. در حدود سه چهارم حصه ساختمان داخلی موجودات زنده از آب تشکیل گردیده است. اکثر این موجودات در جسم خود دارای ۶۰ تا ۸۰ فیصد آب می‌باشند.

در حدود سه چهارم حصه کره زمین را آب احتوا نموده است. این آب عمدتاً در بحر‌ها قرار داشته اکثر آن شور و نمکی است و برای نوشیدن انسان‌ها استفاده نمی‌شود. صرف ۳٪ آب‌های کره زمین را آب‌های شیرین تشکیل داده است که اغلباً در بین دریاها، کاریزها، چشم‌ها، چاه‌ها و جوی‌ها یافت می‌شود. باید یادآور گردید که منشأ اصلی این آب‌ها را

بارندگی تشکیل می‌دهد. بارندگی ای که از هوا به زمین می‌رسد یک قسمت آن در روی زمین جاری گردیده و به آب‌های دریاها، جوی‌ها و چشمه‌ها یکجا می‌گردد و قسمت دیگری آن در اعماق زمین فرو رفته آب‌های زیر زمینی را به وجود می‌آورند.

این آب‌های در قشرها مختلف زمین جمع گردیده و از آنجا از طریق حفر چاه‌ها و چشمه‌ها طبیعی به اختیار انسان‌ها قرار می‌گیرند.

قابل تذکر است که قسمت آب‌های سطح زمین و سطح دریاها هنگامی که گرم می‌شود تبخیر گردیده همچنان برگ‌ها نباتات یک مقدار زیادی آب را تبخیر نموده و آن را به فضا می‌فرستند و ثابت گردیده است که یک جنگل به بزرگی ۵ جریب سالانه در حدود ۲۸۰۰ الی ۳۰۰۰ تن آب را تبخیر می‌نماید. این حالت آب که گاهی به شکل بخار و گاهی به شکل برف و باران ظاهر می‌گردد و در روی زمین و دریاها، چشمه‌ها و کاریزها و غیره را تشکیل می‌دهد به نام جریان دورانی آب یاد می‌گردد.

⊖ آلودگی آب

از توضیحاتی که در بالا ذکر گردیده است نتیجه گیری می شود که آب برای موجودات زنده اهمیت فوق العاده دارد. انسان نیز از جمله موجودات زنده است که به آب احتیاج دارد این احتیاج هنگامی به خوبی رفع می شود. که آب پاک و بدون هر نوع آلودگی و کثافت باشد. آب در زرات خود پاک و بدون کثافت است، ولی اگر به آن توجه ای نشود ملوث گردیده، مزاحمت های زیادی را در جریان زندگی موجودات زنده بوجود می آورد. مثلاً شیوع امراض در بعضی کشورها نشان داده است که ۸۰ نوع بیماری مردم ناشی از آب های ملوث بوده و یا اینکه ذریعه آب انتقال می یابد.

در کشور ما سیستم کانالیزاسیون رواج ندارد. از بدرفت های آزاد استفاده می گردد و باعث امراض گوناگون می شود. به طوری خاص باید یادآور گردید که در شهر کابل برخی از خانواده ها به خصوص سبزی فروشان سبزی های خود را در دریای کابل که یکی از آلوده ترین دریاها منطقه است، شستشو می نمایند و حتی آب این دریا که مواد زاید خانگی

و مواد بدرفت ها در آن می ریزد خیلی آلوده بوده. بعضی مردم از این آب ها به شستن لباس ها، غسل و وضوء استفاده می کنند که باعث شیوع امراض گوناگون می گردد.

⊖ روش های جلوگیری از آلودگی آب

برای جلوگیری از آلوده شدن آب موارد آتی پیشنهاد می شود:

۱. انفاذ قانون به منظور حفاظت آب از آلودگی؛
۲. توسعه و انکشاف شبکه های آبرسانی شهری؛
۳. چاه های شخصی هر خانه باید از بدرفت ها دور باشد و اجازه داده نشود که در نزدیکی آن مواد زاید خانگی دفن و یا انبار گردد؛
۴. در خانواده لازم است، دهن بدرفت های خویش را به سمت عمومی کوچه مسدود نماید؛
۵. از انداختن مواد زاید خانگی و یا انبار نمودن آن در روی کوچه خود داری نماید؛
۶. ممانعت از این که مواد اضافی و آب ملوث مؤسسات صنعتی به آب های جاری جوی ها و دریاها راه یافته و آن ها را آلوده سازد.

کشور، آلودگی‌ها منابع شهری و غیره مشکل‌ها را به وجود می‌آورد. هم‌چنان قطع جنگل‌ها اخیراً وضعیت را وخیم‌تر ساخته و کمبود منابع آبی باعث از بین رفتن حیات وحش می‌شود. اگر وضع بدین قسم ادامه پیدا کند ممکن است فاجعه رخ بدهد که غیر قابل جبران باشد. بهتر این است که همه مؤسسات و ارگان‌های دولتی، مؤسسات غیر حکومتی، سازمان‌ها اجتماعی و حتی متخصصین جنگلات و ترویج آن، دست به دست هم داده که از این میراث ملی و پدری حفاظت کنیم که در سبز بودن کشور و هم‌چنان در تقویه اقتصاد کشور رول عمده دارد.

□ مأخذ و منابع

۱. اکبری، (۱۳۸۲)، لکچرنوت مبادی زولوجی.
۲. پرتیا (۱۳۷۳)، محیط زیست چیست فرهنگ اسلامی تهران.
۳. حسن (۱۳۶۳)، اکولوجی افغانستان.
۴. ناصری (۱۳۶۷)، جنگلداری عمومی.

⊙ پیشنهادات در مورد جلوگیری از مشکلات محیطی افغانستان

- جلوگیری از قطع جنگل‌های طبیعی و در عوض آن ترویج قطع انتخابی:
۱. تغییر فصل چراگاه‌ها و هم‌چنان تثبیت تعداد معین حیوانات در فی واحد چراگاه؛
 ۲. منع شکار حیوانات وحشی مخصوصاً حیوانات که در معرض انقراض قرار دارند؛
 ۳. ایجاد و توسعه شبکه‌های کانالیزاسیون و شبکه‌های آب در شهرهای کشور؛
 ۴. تجهیز وسایط نقلیه به وسیله فلترهای تصفیه؛
 ۵. طرح و تطبیق پلان‌های وسیع جنگل کاری در اطراف شهرها و ساحات برهنه کشور؛
 ۷. ایجاد فضای سبز شهری.

⊙ خلاصه و نتیجه‌گیری

در کشور ما افغانستان تاهنوز به محیط زیست توجه کافی نشده است. مشکلاتی زیاد مانند تخریب زمین‌های زراعتی و منابع سرشار طبیعی محدود شدن منابع آبی، نابودی حیات وحش و هم‌چنان عقب ماندن اقتصاد

یادداشت‌های طبی برای حفظ سلامت

۱. آب کلم دوی مؤثر برای ناراحتی‌های معده
۲. آشنایی با علل چربی جگر و درمان آن
۳. عوارض پوشیدن لباس‌های تنگ

سید عمران عالمی
دانشجوی سمستر چهارم
دانشکده طب دانشگاه جامی

۱. آب کلم دوی مؤثر برای ناراحتی‌های معده

دلیل این که چرا باید از آب کلم استفاده شود، این است که خوردن خود کلم برگ باعث نفخ معده می‌شود. یکی از شایع‌ترین بیماری‌ها زخم معده است که به اثر عوامل گوناگون مانند سیگار، الکل، استرس‌های روحی و خوردن دواهای ضد درد و ضد التهاب مثل آسپرین، ایبوپروفن، پیروکسیکام و غیره به وجود می‌آید. خوشبختانه

همیشه از سوی طبیبان، خوردن سبزیجات و میوه‌جات برای تمام افراد توصیه می‌شود، چه شخص مریض باشد، چه سالم، بدن او نیاز به تمام مواد مفیدی که از خوردن سبزیجات و میوه‌جات به دست می‌آید، دارد. خود کلم از خانواده سبزی است که در طبیعت به چهار نوع یافت می‌شود:

۱. کلم سبز یا سفید White Cabbage
۲. کلم سرخ یا Red Cabbage
۳. کلم ساوی که برگ‌های چروک دارد Savoy Cabbage
۴. کلم چینی یا Chinese Cabbage

نوشیدن روزانه آب کلم که حاوی ویتامین‌های (A,C,K,E) و همچنان دارای مگنیزیم، پتاشیم، فسفر، آیدین و آهن و همچنان ویتامین‌های گروه B می‌باشد که می‌تواند به عنوان مکمل غذایی عمل کند.

خوردن آب کلم به طور معجزه آسای در تداوی این مریضی اثر گذار است. به اساس تحقیقات طبی که در دانشگاه استنفرد امریکا انجام شده و در -Western Jour nal of Medicine نشر شده است کلم را بهترین درمان ناراحتی‌های معده معرفی نموده است زیرا در کلم مقدار زیادی اسیدگلوتامین وجود دارد و این اسید باعث تغذیه حجرات معده می‌شود. درین تحقیق برای ۱۲ مریضی که زخم معده داشتند، هر روز ۴ گیلاس آب کلم داده شده است و محققین دریافتند که آب کلم مؤثرتر از دواهایی است که به مدت ۴۵ روز باعث بهبودی زخم معده می‌شود در حالی که همین شفایابی توسط آب کلم به مدت ۷ روز به دست می‌آید.

« طرز تهیه آب کلم

نصف یک کلم برگ تازه با سه عدد ساقه کرفس و یکدانه زردک را گرفته ابتدا آن‌ها را خورد نموده و بعداً در یک ظرف دیگر کمی آب را با یک قاشق نمک با آن مخلوط نموده و یک قاشق سرکه سیب یا آب یک عدد لیموترش را به آن علاوه نمایید. مواد مذکور را به مدت ۱۵ دقیقه به هم بزنید و بعداً داخل ماشین آب میوه‌گیری بریزید و به شکل محلول درآورید و هر روز صبح سه گیلاس قبل از ناشتا بنوشید. قابل یادآوری است که اضافه نمودن کرفس و زردک به خاطر خوش طعم ساختن آب کلم می‌باشد.

« آب کلم خالص دارای پنج خاصیت می‌باشد

۱. یک گیلاس آب کلم فقط ۹۰ کالری دارد که در کاهش وزن بدن مؤثر است. خاصیت چربی سوزی بالایی دارد و همچنین فایبر زیاد آن در هضم غذا کمک می‌کند.
۲. برای درمان و وقایه کم‌خونی مؤثر است. چون کلم دارای ویتامین‌های B و C است در جذب آن کمک

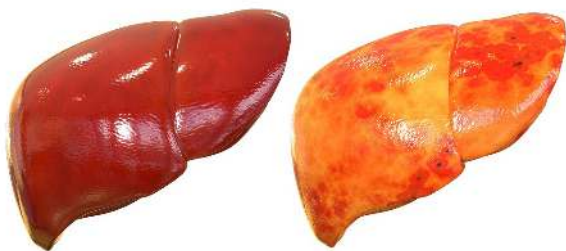
۳. خوردن روزانه آب کلم در تصفیه خون مؤثر است و در دفع سموم بدن نقش اساسی دارد.
۴. نوشیدن آب کلم برای دستگاه گوارشی مؤثر است چون آب کلم دارای پروبیوتیک است که باعث ازدیاد باکتری‌های مؤثر روده یا سپروفیت‌ها می‌شود که در هضم و جذب مواد غذایی و در سیستم معافیتی بدن نقش دارند و باعث تقویه معده می‌شوند.
۵. کلم برای سلامتی استخوان‌ها نقش اساسی دارد و از پوکی استخوان جلوگیری می‌کند و همچنان در تسکین دردهای ماهیچه‌های عضلات نزد ورزشکاران مؤثر است.

قابل یادآوری است که کلم سفید و رنگه فرق چندانی ندارند. ضمناً از برگ کلم برای تسکین دردهای موضعی مانند درد سینه مادران هنگام شیر دهی، درد مفاصل زانو، عضلات ساق پا و ورم بعد از وارد شدن ضربه در هنگام تمرینات ورزشی استفاده می‌شود که بالای ناحیه آسیب دیده گذاشته شده و همچنان برای از بین بردن سردردهای ناشی از خستگی نیز قابل استفاده می‌باشد.

همچنان نزد کسانی که شکل کم کاری تیروید دارند بستن برگ کلم بالای غده تیروید طرف از شب تا صبح مؤثر است. چون کلم دارای منبع غنی ویتامین C، گوگرد و اتی سیانین است در درمان بسیاری از ناراحتی‌های جلدی مانند خارش، جوش‌های صورت و زخم‌های جلدی مؤثر است و همچنان خاصیت ضد پیری دارد و چروک‌های جلد را کم می‌کند.

۲. چربی جگر یا کبد چرب

یکی از مشکلات عمده که امروزه تمام مردم دنیا به آن روبه‌رو هستند داشتن کبد چرب است. تعداد کسانی که به این مرضی مبتلا می‌شوند به صورت غیر قابل کنترلی در حال افزایش هست. علت غیر قابل کنترل بودن این مرضی این است که با وجودی که مصرف کننده‌های مواد غذایی صنعتی یا مواد غذایی ناسالم (غذاهای که رنگ‌های مصنوعی در آن‌ها استفاده شده، غذاهای سرخ شده، غذای دارنده قندهای مصنوعی یا ادویه و غیره) می‌دانند که استفاده از چنین غذاهای باعث چرب شدن جگر آن‌ها شده و برای صحتشان خوب نیست؛ اما باز هم در برابر لذت زود گذر این غذاها سلامتی خود را به خطر مواجه می‌سازند.

همیشه وقایع بهتر از تداوی می‌باشد، اما اگر دچار این مرضی شدیم چه باید کرد؟ این مرضی درمان قطعی ندارد، اما استفاده از رژیم غذایی سالم و اجرای تمرینات ورزشی می‌تواند به طور چشم‌گیری در بهبودی آن نقش داشته باشد. به اثبات رسیده است که خوردن میوه‌جات و سبزیجات بهترین تداوی چربی جگر است.

ما می‌توانیم برای پیش‌گیری از این مرضی بعضی کارهای انجام دهیم و از انجام بعضی کارها باید خودداری کنیم تا دچار این مرضی نشویم.

« عواملی که کبد را چرب می‌سازد

۱. ادرار نکردن هنگام بیدار شدن از خواب؛ ۲. زیاده روی در خوردن غذا؛ ۳. با عجله صبحانه خوردن؛ ۴. دیر خوابیدن در شب و دیر بیدار شدن در صبح؛ ۵. استفاده زیاد از مواد غذایی صنعتی و یا غذاهای که دارای رنگ‌های مصنوعی می‌باشند؛ ۶. مصرف نامتناسب Fast Food و غذاهای سرخ شده. با خوردن میوه‌جات و سبزیجات می‌توانیم هم از داشتن کبد چرب جلوگیری کنیم و هم کبد چرب را تداوی نماییم.

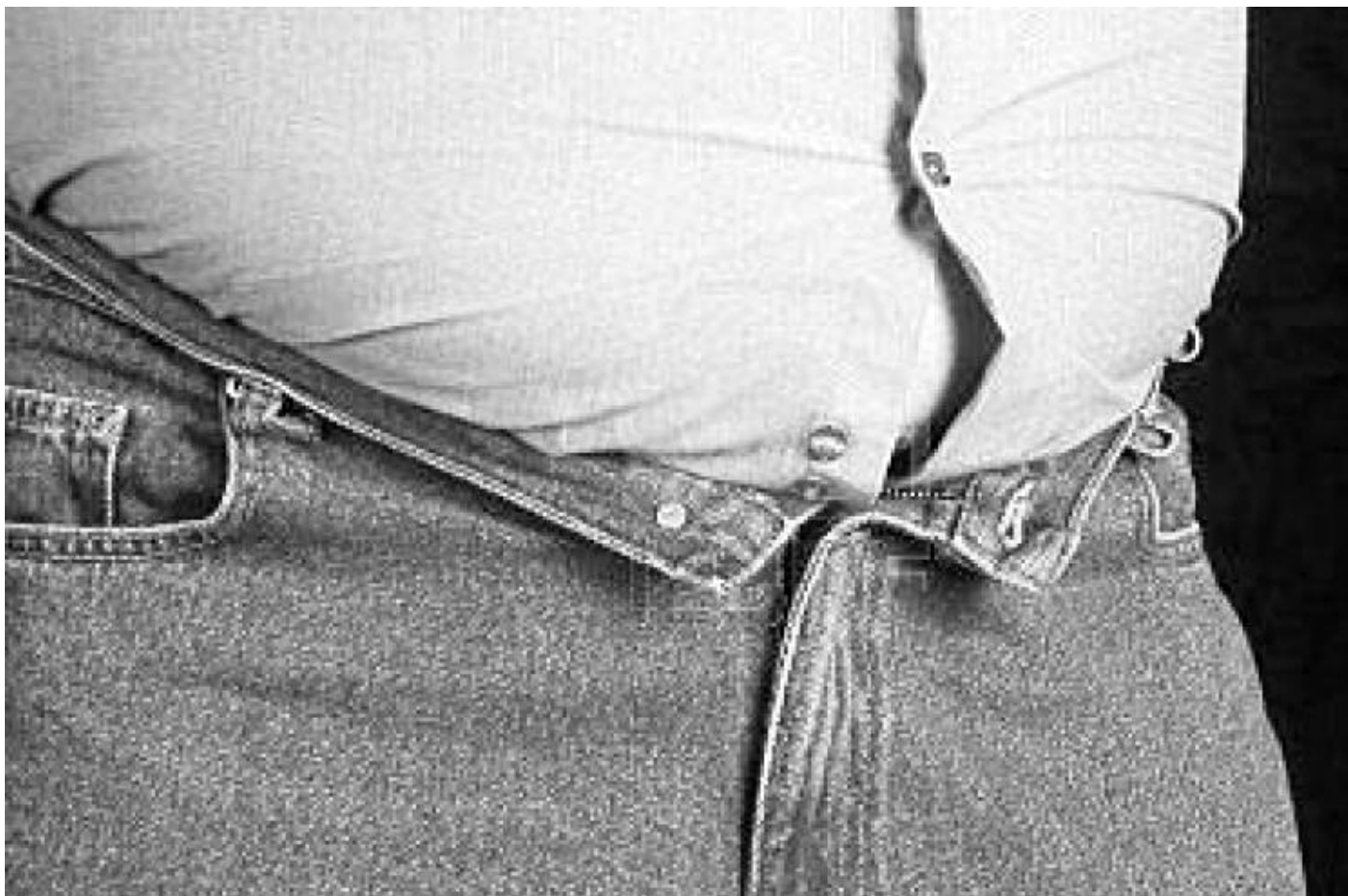
« بهترین میوه‌جات

آووکادو (یا گلابی تمساح، میوه سبز رنگ با هسته درشت) که در کشور ما خیلی کم شناخته شده است، سیب سبز، لیموترش، کیله، چهارمغز، بادام زمینی، بادام تلخ، عناب و خربزه یا طالبی.

« بهترین سبزیجات

انواع کلم، لبلبو، رزماری، ملی سفید و سرخ (ترب چه) و عسل.

ورزش جایگاه خوبی در کنترل چربی خون و چربی جگر دارد. کسانی که روزانه حداقل یک ساعت پیاده روی و یا دیگر ورزش‌های متداول را انجام می‌دهند به این مرضی دچار نمی‌شوند و سلامتی‌شان تضمین است. استفاده بیش از حد از شکر نیز باعث ازدیاد چربی خون و چربی جگر می‌شود. همچنان در قسمت انتخاب روغن خوراکی باید دقت شود که اگر ۳۰ فیصد روغن خوراکی از روغن حیوانی که از مسکه گاو به دست می‌آید با ۷۰ فیصد روغن جواری به شکل مخلوط به مقدار معین در پخت و پز استفاده شود باعث کم شدن چربی جگر می‌شود. روغن زیتون و روغن کنجد نیز گزینه‌های خوبی برای از بین بردن چربی جگر می‌باشند.

۳. عوارض پوشیدن لباس تنگ

این جریان را مختل ساخته و علایم نظیر خستگی و کوفتگی در فرد به وجود می‌آید. درینجا چندین عوارض عمده که در اثر پوشیدن لباس تنگ در بدن به وجود می‌آید ذکر گردیده است.

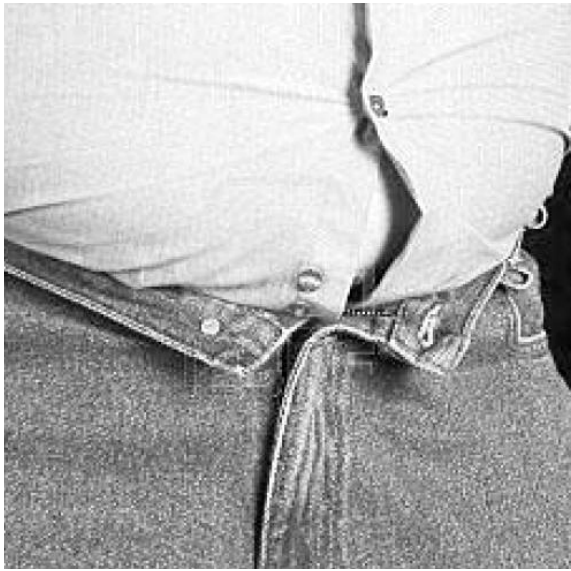
« تشدید واریس

این مورد مخصوصاً در زنان شایع است، زیرا هورمون زنانه پروژسترون در انبساط غیر طبیعی رگ‌ها نقش دارد. این وضعیت بر اثر پوشیدن لباس‌های تنگ به دلیل کند شدن یا بطی شدن گردش خون تشدید پیدا می‌کند. در یک

« چرا نباید لباس تنگ پوشید؟

پوشیدن لباس‌های تنگ عوارض جدی روی بدن دارد و می‌تواند باعث ایجاد مشکلاتی شود که تمام عمر دامن گیر ما خواهد بود. اگرچه در باره این موضوع مطالب زیادی در سایت‌های اینترنتی، کتاب‌ها، مقالات و غیره موجود است اما درین مقاله گزیده از مهم‌ترین آن‌ها را برایتان جمع‌آوری نمودم.

جریان برگشتی خون در اندام‌های تحتانی از جمله حیاتی‌ترین عمل کردهای بدن ما است. مثلاً ورم زانو توسط این جریان بهبود میابد اما پوشیدن لباس‌های تنگ

تحقیق علمی دیده شد که ۳۱ درصد جمعیت زنان دارای رگ‌های واریسی هستند. استفاده از دواهای ضد بارداری، پوشیدن لباس‌های تنگ و ایستادن‌های طولانی مدت در وخیم‌تر شدن این وضعیت نقش عمده دارند.

« تشدید سلولیت

پوشیدن لباس‌های تنگ باعث سلولیت نمی‌شود، اما می‌تواند بروز علائم ظاهری بد شکل ناشی از این وضعیت را سرعت بخشد. به خاطری که تنگی لباس موجب مختل شدن جریان خون و تجمع نامتجانس چربی در ناحیه ران‌ها می‌شود.

« تنفس ناقص

تنگی لباس در ناحیه بالاتنه مانع تنفس کامل می‌شود. چنانچه تبادل گازها در ناحیه قفسه سینه به درستی صورت نپذیرد باعث تجمع و تسریع اکسیداسیون سلول‌ها شده که منجر به پیری زودرس می‌شود.

« کمر درد

از جمله دلایل دردهای کمری و لگنی همین پوشیدن لباس‌های تنگ که به دلیل تنگی زیاد محدودیت‌های حرکتی ایجاد می‌کنند می‌باشد که باعث کشیدگی برخی عضلات خاص و وارد شدن فشار به مهره‌ها می‌شوند.

« اختلال در هضم غذا

معده پس از صرف غذا به دلیل ترشح اسیدهای هضمی وسیع می‌شود، در حالی که لباس‌های تنگ در نواحی بطنی از وسیع شدن معده جلوگیری می‌کنند و حتی در بروز دیر هضمی نیز تأثیر دارند. یبوست (قبضیت)، درد امعا و تورم شکم از جمله سایر عوارض لباس‌های تنگ به شمار می‌روند.

« عفونت تناسلی

تنگی لباس در ناحیه تناسلی موجب افزایش رطوبت و گرما شده و احتمال ایجاد بوی نامطبوع و عفونت‌های قارچی را افزایش می‌دهد. این وضعیت در مردان روی تعداد و کیفیت اسپرم‌ها اثرات نامطلوبی می‌گذارد و حتی در مواردی موجب درد بیضه می‌شود.

« مشکلات پوستی

چنانچه لباسی که می‌پوشید تنگ و از جنس غیرقابل تنفس باشد پوست بدن قادر به تنفس نخواهد بود. سرخی، خارش و موهای زیر پوستی در ناحیه پاها از جمله عوارض پوستی به شمار می‌روند که پوشیدن لباس‌های تنگ از دلایل آن‌ها می‌باشند.

« افزایش تعریق

لباس‌های تنگ موجب ایجاد بوی نامطبوع در نواحی تناسلی، زیر بغل و پاها می‌شوند. الیاف مصنوعی مخصوصاً لباس‌های پلاستیکی این بوی نامطبوع را تشدید می‌کنند و زمینه‌ساز رشد باکتری‌ها هستند.

تهیه و تنظیم: عابده سادات
دانشجوی دانشکده شرعیات دانشگاه جامی

چرا بعضی‌ها در زندگی خوش شانس هستند؟

به گفته ریچارد وایزمن انسان‌ها خودشان خوش شانس‌ی یا بداقبالی خود را رقم می‌زنند. او که روی نقش شانس در زندگی مطالعه می‌کند می‌گوید مطالعه‌اش یک تحقیق علمی است و به تفاوت‌های میان انسان‌هایی که خودشان را خوش شانس یا بدشانس تصور می‌کنند، می‌پردازد. اما نتیجه نهایی چیست؟ شانس یک قابلیت جادویی یا حاصل یک تصادف نیست و کاملاً تحت تأثیر نحوه تفکر و رفتار ماست. آدم‌هایی که از نظر ما «خوش شانس» هستند، در واقع به خوبی از عهده انجام این چهار مورد برآمده‌اند:

بلی میزان خوش شانس‌ی شما به طرز فکر و رفتارتان بستگی دارد.
آیا شانس یک امر تصادفی است یا نوع تفکر و رفتار ما می‌تواند روی بخت و اقبالمان تأثیر بگذارد؟ ریچارد وایزمن، روانشناس بریتانیایی انسان‌های خوش شانس و بدشانس را بر اساس ۴ فاکتور کلیدی از هم جدا می‌کند؛ او از ترفندی پرده برمی‌دارد که می‌تواند شانس را بالا ببرد. چرا بعضی‌ها نسبت به بقیه خوش شانس‌تر هستند؟ اگر تا به حال برایتان پیش آمده که این سؤال را از خود پرسید، بد نیست دوباره به آن فکر کنید.

۱. استفاده از فرصت‌های تازه

آنهایی که خودشان را خوش شانس می‌دانند، این توانایی را دارند که به موقع فرصت‌ها را به چنگ آورند و از آن‌ها استفاده کنند. این افراد از هر راه جدیدی که جلوی پای‌شان باز می‌شود استقبال می‌کنند و در آن مسیر قدم برمی‌دارند.

وایزمن می‌گوید، انسان‌های بدشانس درست برعکس عمل می‌کنند: «این آدم‌ها به برنامه‌یکنواخت خود عادت کرده‌اند و حتی اگر فرصتی برایشان پیش بیاید، از رفتن به سمت آن می‌ترسند.»

۲. پیروی از حس ششم

پیروی از حس ششم از جمله راه‌های اصلی برای به چنگ آوردن فرصت‌های تازه است؛ کاری که خوش شانس‌ها از انجامش ابایی ندارند. اگر چیزی به نظرشان خوب بیاید،

با اعتماد به حس درونی خود جلو می‌روند.

اما بدشانس‌ها به شکل ذاتی بیش از حد به یک موضوع فکر و آن را تجزیه و تحلیل می‌کنند؛ چیزی که در نهایت به ضررشان تمام می‌شود.

وایزمن می‌گوید: «زمان زیادی طول می‌کشد تا به نتیجه برسند و فکر کردن هم خیلی به آن‌ها کمک نمی‌کند.»

۳. در انتظار موفقیت

از آنجایی که آدم‌های خوش شانس خوش بین هم هستند، انتظار دارند در همه کارها موفق شوند. وایزمن می‌گوید: «این دسته از افراد انتظار دارند همه کارهایشان نتیجه بدهد و این طرز فکر باعث می‌شود پیش‌بینی‌شان درست از آب درآید.»

این رویکرد البته همیشه هم جواب نمی‌دهد اما داشتن تفکر مثبت به آن‌ها این قدرت را می‌دهد که حتی در

Happiness

شرایط سخت هم ناامید نشوند.

این ویژگی آن‌ها علاوه بر این باعث می‌شود برای دیگران جذاب باشند.

در آدم‌های بدشانس اما، این بدبینی است که کنترل را در دست می‌گیرد. وایزمن در مورد این دسته از افراد می‌گوید: «آدم‌ها معمولاً از آن‌ها دوری می‌کنند چون بیشتر مواقع دل‌مرده و غمگین هستند.»

۴. حفظ تفکر مثبت

حفظ تفکر مثبت کلیدی‌ترین نکته به حساب می‌آید.

اتفاقات بد برای همه می‌افتند اما آدم‌های خوش‌شانس این توانایی را دارند که دوباره روی پای خود بایستند. آن‌ها از تجربیات خود درس می‌گیرند و ادامه می‌دهند. چنین رویکردی حتی می‌تواند بدشانسی را به خوش‌شانسی تبدیل کند.

اما آن‌هایی که خود را بداقبال می‌دانند، حتی با کوچک‌ترین مسئله منفی کاملاً به هم می‌ریزند. آن‌ها مطمئن‌اند که آینده‌ای تیره و تاریک انتظارشان را می‌کشد و تلاش کردن هیچ فایده‌ای ندارد.

می‌خواهید خوش‌شانس باشید؟

خوش‌بختانه هنوز هم امید هست.

ریچارد وایزمن می‌گوید با به‌کارگیری چند تکنیک مشخص هر کس می‌تواند مثل افراد خوش‌شانس فکر و رفتار کند.

یکی از این راهکارها، داشتن یک «دفترچه شانس» برای ثبت اتفاقات مثبت روزانه است: «هر بار که خوش‌شانسی می‌آورید یا اتفاق مثبتی برایتان می‌افتد، هر چقدر هم کوچک به نظر بیاید، آن را یادداشت کنید.»

این کار به کاهش انرژی‌های منفی و توجه به جنبه‌های مثبت زندگی کمک می‌کند.

شکی نیست که گاهی اوقات اتفاقاتی برایشان می‌افتد که خارج از کنترل ماست، اما داشتن یک «دفترچه شانس» کمک می‌کند انعطاف‌پذیرتر باشیم.

وایزمن می‌گوید این تکنیک فوراً نتیجه نمی‌دهد و تأثیرش بعد از حدود یک هفته آشکار خواهد شد.

منبع: سایت بی‌بی‌سی فارسی (۱۳۹۷/۱۰/۱۰)

آشنایی با مفاخر افغانستان (۲)

خواجه عبدالله انصاری هروی

✍️ مرضیه یلانی

🎓 دانشجوی سال چهارم دانشکده شرعیات پوهنتون جامی

زمان خلافت عثمان ذوالنورین (رض) با مصاحبت آحنف بن قیس به خراسان شتافت و در بلده فاخره (هرات باستان) ساکن گشت. خواجه عبدالله در آخر روز جمعه دوم ماه شعبان به سنه ۳۹۶ ه. ق. به کهندژ هرات به دنیا آمد. پدرش، ابومنصور مردی با دانش و سرشار از معارف دینی بود، پس از آنکه تشکیل خانواده داد از دنیای مورد علاقه‌اش که همان عُرفان بود دور افتاد. از راه کار دکانداری امرار معاش می‌نمود؛ ولی با این وجود در طریق صداقت و ایمان داری نخستین آموزگار فرزند خویش

☑️ خواجه عبدالله انصاری پسر محمد انصاری هروی، معروف به پیر هرات و ملقب به شیخ الاسلام، عارف، مفسر، محدث، تذکره نویس، خطیب، شاعر و نثرنویس بزرگ افغانستان است. وی از نوابغ عصر خود و یکی از چهره‌های شاخص علمی هرات قرن پنجم ه. ق. به شمار می‌آید.

خواجه عبدالله انصاری با چند واسطه، نسبش به ابو ایوب خالدبن یزید انصاری، صاحب رَحَل رسول الله (ص) می‌رسد. ابو ایوب انصار از جمله اصحاب صُفّه بود و در

بود. خواجه عبدالله اولین رهنمای زندگی و نخستین مُشوّق خود در راه کسب علم و معرفت پدر خویش را می‌داند. مادرش، از مردمان بلخ بود.

روایات متعددی در باره زاده شدن عبدالله در مقامات و نفعات آمده است که ابومنصور خوابی در باره پسرش دیده بود که هر روز تعبیر تازه‌ای از آن می‌یافت. دلگرمی و شور و شوق آمیخته با وسواس پدر در تربیت و تعلیم عبدالله خردسال چه به سبب آن خواب و بروز آثار و علایم هوش وافر و فراست عظیم در فرزند، هر روز بیشتر و بیشتر می‌شد. اگر سهم و تأثیر پدر و مادر در شکوفایی استعداد فرزند هیچ چیز دیگر نبوده باشد، این هماهنگی بس، که به هنگام درس در راه کسب علم و فضل به دست خویش مادر لقمه در دهان عبدالله می‌نهاد. خواجه عبدالله انصاری برای محدث سه شرط را لازم می‌دانست. سرعت رفتار، سرعت کتابت و سرعت قرائت، چنانکه او خودش نیز چنین بود. مخالفان و مبتدعان را بی‌باکانه مورد حمله قرار می‌داد سخت‌گیری او با مخالفان سنت و مبتدعان عرصه را بر آنان هر روز تنگ‌تر می‌کرد و همین امر باعث شد کم‌کم مخالفت نهانی و بدگویی از شیخ الاسلام جای خود را به توطئه و اتهامات ناروا و بلاخره اراده کشتن او دهد. نتیجه‌ای این توطئه‌ها منجر به تبعید زمانی و حبس خواجه عبدالله گردید.

نخستین بار در سال ۴۳۳ مخالفان، مردم هرات را بر علیه شیخ الاسلام برانگیختند. او را به شهر شکیان تبعید کردند. خواجه درین دو سال تبعید کتاب‌های زیادی در رابطه به رد مخالفان تصنیف کرد. احتمالاً این همان تبعید و منع کردن او از مجلس گفتن است که در طبقات الصوفیه بدان اشارت شده است. شیخ الاسلام در بازگشت از این تبعید علاوه بر مجالس وعظ و خطابه در مجالس تذکیر خویش به تفسیر قرآن پرداخت و در مدت یک سال یکبار آنرا به پایان می‌رساند.

دو سال بعد نیز مخالفان، مردم هرات را وا داشتند که

مَحضری علیه خواجه بنویسند و بر اساس آن شیخ الاسلام را به بوشنگ تبعید کردند. او در آنجا زندانی شد. مدت این تبعید زندانی ۵ ماه بود. در اوایل سلجوقیان خواجه بر اثر پافشاری مخالفان مجبور به ترک هرات شد و چند ماهی از زادگاهش دور گردید. همچنان در سنه ۴۵۸ وی به اصرار اشاعره و به اشارت خواجه نظام الملک برای مدتی از هرات به بلخ تبعید شد. نابینائی هر دو چشم خواجه در سال ۴۷۳ ه. ق. زمانی که وی ۷۳ سال سن داشت بسیار گران آمد؛ ولی نه کوری و نه هم کهولت هیچکدام او را از تفسیر و تذکیر و مخالفت با مخالفان باز نداشت. شیخ الاسلام خواجه عبدالله انصاری بعد از یک عمر بحث و ارشاد و پس از تحمل چندین نوبت تبعید و حبس، عاقبت در سحرگاه جمعه ۲۲ ذی الحجه سال ۴۸۱ ه. ق. در سن ۸۵ سالگی دنیا را وداع گفت و در گازرگاه هریوی باستان به خاک سپرده شد و آستانش زیارتگاه خاص و عام می‌باشد.

📎 تحصیلات و سفرهای خواجه

خواجه عبدالله انصاری از آوان خردسالی دارای استعداد قوی و ذهن وقاد بود. در ۴ سالگی خواندن و نوشتن را آموخت و در ۹ سالگی بدان درجه‌ای از فهم و دانش رسیده بود که می‌توانست از محضر استادانی چون قاضی ابومنصور آزدی، و جارودی املای حدیث کند. و در ۱۴ سالگی بدان پایه رسید که بر مُنبر برآمد و مجلس گفت. وی در همین سن بیش از هفتاد هزار، به روایتی صد هزار، بیت تازی از شعرایی متقدم و متأخر عرب از حفظ داشت. خواجه دوران نوجوانی را به دلیل کوچ پدرش به بلخ بدون سرپرستی پدر بود. وی تحت سرپرستی صوفی نامدار شیخ عمو پرورش یافت، سپس نزد استادانی چون یحیی بن عمار و طاقی سجستانی به تعلیم قرآن و حدیث پرداخت و هنگامی که خود به تفسیر قرآن پرداخت بنا بر روایت ابن طاهر از صد و هفت تفسیر استفاده می‌کرد

خواجه عبدالله انصاری به اثر ذکاوت آگاهی و استعداد خود در کمترین زمان مراحل و مراتب کسب علم و دانش را یکی پس از دیگری می‌پیمود و مطالعات بسیار عمیقی داشت و همین بود که وی به نام یک عالم و عارف آگاه شهرت یافت و علاقمندان بسیاری از گوشه و کنار شهر به دورش گرد آمده و از محضرش کسب فیض و استفاده معنوی می‌کردند. خواجه به اختیار خود کمتر از هرات رخت سفر بسته. چنانکه گفته است: نخستین بار در سال ۴۱۷ ه. ق. به عمر ۲۱ سالگی به منظور کسب علم و معرفت به نیشاپور سفر کرد. وی درین راه رنج‌هایی را بر خویشتن روا می‌داشت که کمتر کسی آن را متحمل می‌شد. یک نمونه‌ای از آن پیمودن راه میان نیشاپور و دزبار به حالت رکوع در زیر باران می‌باشد که جزوه‌های حدیث را بر شکم خود بسته بود که تر نشود. به این ترتیب خواجه از جوانی در شمار بزرگ‌ترین محدثان روزگار خویش درآمد.

و در سال ۴۲۲ ه. ق. یحیی بن عمار استاد شیخ الاسلام وفات نمود. درین زمان خواجه ۲۶ سال سن داشت و نظر به وصیت یحیی بن عمار وی

بر مسند علمی‌اش تکیه زد و به تدریس علوم دینی و عرفانی پرداخت. در سال ۴۲۳ ه. ق. به زیارت خانه کعبه شرفیاب شد. در همین سفر بود که به بغداد رفت و بنا به گفته ذهبی با ابو محمد خلال بغدادی متوفای ۴۳۹ ه. ق. دیدار کرد و از علم او بهره بُرد. خواجه هنگام بازگشت از این سفر به

دیدار ابوالحسن خرقانی متوفای ۴۲۵ ه. ق. شتافت و در مجلس وی آئینه دل را جلا داد، چنانکه درین باب می‌گوید: اگر خرقانی را نمی‌دیدم حقیقت را نمی‌دانستم. شیخ الاسلام به ابوالحسن خرقانی ارادت زیادی داشت و آن را با نثر آهنگین مسجّع این طور توصیف کرده است. «عبدالله مردی بود بیابانی، می‌رفت به طلب آب زندگانی، ناگاه رسید به ابوالحسن خرقانی، چندان کشید آب زندگانی که نه عبدالله ماند و نه خرقانی.»

استادان و شاگردان خواجه عبدالله انصاری

خواجه بارها به نیشاپور که در آن وقت مهم علم و عرفان بود، سفر کرد و از نزد اساتید بزرگوار چیزها آموخت. بابی سعید ابی الخیر ملاقات کرد. خواجه نظام الدین طوسی وزیر مقتدر و دانشمند ملک‌شاه سلجوقی به وی ارادت داشت. عبدالله با ذکاوت و حوصله‌مندی از نزد شیخ عمو، شیخ طاقی، سرخسی، شیری، جرامی، محمد باشانی، احمد الحاجی، ابوعلی زرگر، بارودی، ابوعلی بوته‌گر، اسماعیل باسی و ابوحنض کورتی بسی آموخت گویند که در اعتقاد، استاد خواجه ابوعبدالله طاقی بوده است.

از شاگردان خواجه می‌توان از عبدالاول سگزی، ابوالفتح عبدالملک کروخی، ابوجعفر محمد صدلانی، ابوجعفر حنبل بن علی البخاری، ابوالفخر قاینی، عبدالصبور بن عبدالسلام، حسین الکتبی، احمد قلانسسی و ابوالفضل رشید الدین المیدی نام گرفت.

شیخ الاسلام به ابوالحسن خرقانی ارادت زیادی داشت و آن را با نثر آهنگین مسجّع این طور توصیف کرده است. «عبدالله مردی بود بیابانی، می‌رفت به طلب آب زندگانی، ناگاه رسید به ابوالحسن خرقانی، چندان کشید آب زندگانی که نه عبدالله ماند و نه خرقانی.»

مذهب کلامی و فقهی خواجه عبدالله

انصاری

در زمان خواجه اکثریت مردم هرات حنفی مذهب بودند. تعداد شافعی و کرامیه نیز در آن زمان زندگی می کردند. اساتید خواجه بیشتر به شیوه شافعی سلوک می کردند؛ لیکن دیر زمانی نگذشت که وی به مذهب حنبلی گرائید. چنانکه در صد میدان آمده است «شیخ الإسلام در اصول از مذهب امام احمد بن حنبل و در فروع از امام شافعی پیروی می نمود.

خواجه بنیان گذار نثر فارسی مسجع

خواجه شاعر و نویسنده ای بود که در نثر مسجع بسی خوش درخشید و او را نخستین سجع ساز زبان دری نامند. ایشان آوردن ابیات شعر را در بین نثر به مناسبت موضوع رایج کرد که سپس سعدی شیرازی آن را به اوج کمال رسانید. عبدالله انصاری، عارفی بود که با واژگان زیبای آهنگین و نثر مسجع با حضرت حق راز و نیاز می کرد. مناجات نامه اش مرحمی بر دلها می گذارد. شاعری که خلق الله را به راه راست هدایت می کرد و با متکلمان،

حکیمان، فلاسفه، و صوفیان سرکش، سرستیز داشت.

نمونه ای از نثر مسجع خواجه عبدالله در مناجات نامه:

الهی، به حرمت آن نام که خوانی و به حرمت آن صفات که تو چنانی، دریاب که تو می توانی.

الهی، عمر خود به باد کردم و بر تن خود بیداد کردم گفتمی و فرمان نکردم. در ماندم و درمان نکردم

الهی، اگر تو مرا خواستی من

آن خواستم که تو خواستی

الهی بهشت و حور چه لازم، مرا دیده ای ده که از هر نظر بهشتی سازم.

الهی، در دل های ما جز تخم محبت مکار و بر جان های ما جز الطاف و مرحمت خود منگار و بر کشت های ما جز باران رحمت خود مبار به لطف ما را دست گیر و به کرم، پای دار.

الهی حجاب ها از راه بردار و ما را به ما مگذار.

تلاش های خواجه برای کسب علم و دانش

خواجه اعجوبه ای بود که با سبک عربی و تربیت هروی، دوازده هزار حدیث حفظ داشت. بر اساس آنچه که در نفحات الانس آمده است، سیصد هزار حدیث را با هزار سند از بر داشت. در حدود هفتاد هزار بیت شعر فارسی و هزاران بیت شعر عربی از معاصران و متقدمان خود را حفظ کرده بود. خواجه لحظه ای از عمر گرانقدر خود را در بطلالت و بیهودگی تلف نکرد. تا جایی که از طلوع سپیده دم تا پاسی از نیمه شب، یا وقت خود را به قرائت آیات کلام الله مجید و تأمل در آن سپری می کرد. یا در

کنار عالمان نشسته و به موعظه ها و گفته های آنان گوش می کرد.

او می گوید: همه روز بنوشتمی و روزگار خود بخش کرده بودم؛ چنانکه مرا هیچ فراغت نبود. بدیهی است که در آن شرایط ناسازگار که فقر و تهیدستی خصوصیت بارز حیات مادی آن دوره بود در جستجوی دانش بودن و

خواجه شاعر و نویسنده ای بود که در نثر مسجع بسی خوش درخشید و او را نخستین سجع ساز زبان دری نامند. ایشان آوردن ابیات شعر را در بین نثر به مناسبت موضوع رایج کرد که سپس سعدی شیرازی آن را به اوج کمال رسانید.

همه عمر خود را صرف کسب معرفت کردن، کار ساده‌ای به نظر نمی‌رسید خواجه در اوج فقر جز به «معرفت» نمی‌اندیشید. خواجه درین مورد گفته است: بامداد و پگاه به مقری شدمی به قرآن خواندن؛ چون باز آمدمی، به درس مشغول شدمی، به شب در چراغ، حدیث می‌نوشتمی و فراغت نان خوردن نبودی، مادر نان پاره لقمه کرده بودی و در دهان من می‌نهادی، در میان نوشتن حق سبحانه و تعالی مرا حفظی داده بود که هرچه زیر قلم من گذاشتی، مرا حفظ شدی.

خواجه عبدالله و لقب شیخ الاسلامی

پیر هرات را در اکثر کتاب‌های که نامی از وی در آن‌ها آمده است به لقب شیخ الاسلام، یاد کرده‌اند و این لقب در همه ادوار تاریخ اسلام به کسانی اطلاق شده است. که در عصر خود سرآمد و مقدم دانشمندان علوم دینی بوده و سیاست روحانی مردم را بر عهده داشته‌اند و مرجع حل و فصل قضایا و مباحث علمی به شمار می‌رفتند. ظاهراً این لقب را

نخستین بار خلیفه عباسی المقتدی بالله ابوالقاسم عبدالله بن محمد بن عبدالله در سال ۴۷۴ به او داده و پس از آن این لقب برای پیر هرات، علم شده و رسمیت یافت. پیر هرات از آن سبب به لقب شیخ الاسلام سزاوار شناخته شد که در همه علوم دینی زمان خود از قبیل فقه، تفسیر، حدیث و حتی لغت و آدب آیتی بود.

نمونه شعری خواجه عبدالله انصاری

عشق گذرگاه عاشق به معشوق حقیقی
هر کس داند حقیقت چیست
داند که عشق کدام است و عاشق کیست
درین راه مرد باید بود
و با دل پر درد باید بود
عشق اعلاست بر دوام حیات
نه وسیلتی است بر اهتمام ممات
عشق دردی است که او را دوا نیست
و کار عشق هرگز به مدعی نیست
مدعی عشق هرگز بی بلا نبود
و چون بلایی رسد او را رد بلا نبود
عاشقی هم آتش است و هم آب
هم ظلمت است و هم آفتاب
بی صبوری در عشق عذاب جاودانی است
و بی اخلاقی در اطاعت وبال زندگانی است
عشق مایه‌ای آسودگی است
هر چند مایه‌ای فرسودگی است

آثار و تالیفات خواجه

عبدالله انصاری

از شیخ الاسلام آثار زیادی بر جای مانده است که هر کدام بر سبق و سیاقی نوشته شده است. شهرت عمده خواجه به سبب تفسیری است بر قرآن که بعدها دست مایه میدی در پرداختن کشف الأسرارو عدة الأبرار شد، دیگر تحریر طبقات الصوفیه تألیف ابوعلی عبدالرحمن

آب یکی از عوامل مهم حیات
بشر و سایر موجودات زنده به
شمار می‌رود. در حدود سه
چهارم حصه ساختمان داخلی
موجودات زنده از آب تشکیل
گرفته است. اکثر این
موجودات در جسم خود دارای
۶۰ تا ۸۰ فیصد آب می‌باشند.

سلمی است که آن را به لهجه هروی در مجالس وعظ خود می‌گفت و پاره‌ای از مطالب را نیز به آن می‌افزود. این مواعظ را بعدها یکی از شاگردان وی گرد آورد، ولی با گذشت ایام چندان در آن دست بردند که لهجه‌های هروی آن اندک اندک بی‌رنگ شد و از طرفی بعدها مورد توجه دیگران قرار گرفت، و جامی نفحات الإنس خود را بر اساس آن نوشت. مهم‌ترین تألیف خواجه در معارف صوفیه، منازل السائرین به عربی، در بیان مقامات و ذکر منازل سالکان اهل طریق است که کمال عبدالرازق سمرقندی کاشی (۸۸۷ ق) شرحی بر این اثر نوشته است. آثار دیگرش: ذم الکلام و اهل به عربی که بر ضد معتزله و اشعریان است؛ صد میدان، در ترتیب مراتب و مدارج اهل سلوک، که با تصحیح و حواشی عبدالحی حبیبی (کابل، ۱۳۴۲ ش) و به اهتمام قاسم انصاری (۱۳۶۸ ش) به چاپ رسیده است؛ مختصر فی آداب الصوفیه با مقدمه و ترجمه فرانسوی دوبروکوی (قاهره، ۱۹۶۰ م)؛ مناقب الامام احمد حنبل رساله ای است به عربی؛ معارف محبت‌نامه؛ مناجات در عناوین گوناگون، مانند فی الشوق، فی المسامره، فی البکا، فی المحبت و العشق و العرفات، فی المشاهده، فی الأنابه و فی التوحید؛ الهی نامه در تصوف که رساله‌ای است در چهل و دو فصل در عرفان. رساله اسرار، مناجات نامه، نصایح، زادالعارفین، کنزالسالکین، قلندرنامه و هفت حصار را نیز به وی نسبت داده‌اند. سبک خواجه عبدالله همان روش مجلس گویان و اهل وعظ و خطابه است و این سبک را میان نثر مرسل و نثر مصنوع می‌توان یاد کرد که وضع و حالتی از شعر نیز در آن حس می‌شود. وی نخستین سجع ساز فارسی است و از آیات و احادیث قرآنی در قرینه‌های سجع سود بسیار برده است. بزرگ‌ترین امتیاز وی در تغییر شیوه نثر فارسی

و توانایی وی به سرودن شعر به دو زبان عربی و فارسی است. بسیاری از اشعار خواجه در رساله‌هایش آمده است. خواجه به رباعی و غزل بیشتر از انواع دیگر شعر توجه داشت.

📖 منابع و مأخذ

۱. میبیدی، رشیدالدین، ابوالفضل (۱۳۶۱ ش). کشف الأسرار و عدة الأبرار، به کوشش علی اصغر حکمت تهران: انتشارات امیرکبیر.
۲. انصاری، خواجه عبدالله (۱۳۴۱)، طبقات الصوفیه (تقریرات خواجه عبدالله انصاری)، به اهتمام عبدالحق حبیبی قندهاری مقابله و تصحیح دکتر محمد سرور مولایی، تهران: توس.
۳. بورکوی سرژ دو (۱۳۴۱)، زندگی خواجه عبدالله انصاری هروی، کابل: بی‌نا.
۴. انصاری، خواجه عبدالله (۱۳۱۹)، مجموعه الرسائل، به تصحیح و مقدمه و شرح حال کامل به قلم سلطان حسین تابنده گنابادی تهران: ارمغان.
۵. جامی، عبدالرحمن (۱۳۶۷ ش)، بهارستان، به تصحیح اسماعیل حاکمی تهران: اطلاعات.
۶. شیروانی، میرزا زین العابدین (۴)، ریاض السیاحه، به تصحیح اصغر حامد ربّاتی، تهران: سعدی.
۷. انوشه، حسن، (۱۳۲۴) دانشنامه ادب فارسی: ادب فارسی در افغانستان، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
۸. آزاد، سید محمود، تذکره اولیاء کشمیر، ۱۹۹۳ م. مظفرآباد جلد اول و دوم.
۹. انصاری، خواجه عبدالله (۱۳۵۵) منازل السائرین، کابل: ترجمه، روان فرهادی، وزارت اطلاعات و کلتور.
۱۰. بن منور، محمد، ۵۷۰ هـ ق، اسرار التوحید، فی مقامات شیخ ابی سعید ابی الخیر.

www.islamic.com > story

https:// www.vajehyab.com > dekhkoda

https:// www.Saat 24 news > archive.islamic.com >

گزارش‌هایی از کارنامه علمی و فرهنگی دانشگاه جامی

تهیه و تنظیم: عبدالمنان عطایی

رونمایی از فصلنامه فرهنگی-اجتماعی دانشجویی «جام دانش» دانشگاه جامی

کمیته تحقیقات علمی دانشگاه جامی و دانشجو، محترمه عابده سادات، سردبیر فصلنامه جام دانش پیرامون اهمیت نویسندگی، معرفی فصلنامه و نقد و بررسی آن صحبت نمودند. در پایان، محفل با کشیدن پرده از روی تصویر مجله، رونمایی آن توسط شخصیت‌های فرهیخته، جناب استاد مخلص، مشاور علمی و جناب داکتر سیدنعیم عالمی رئیس پوهنحی طب معالجوی دانشگاه جامی به پایان رسید و برای اشتراک کنندگان، یک جلد فصلنامه اهداء گردید. قابل ذکر است که علاقمندان می‌توانند سافت مجله جام دانش را از وبسایت دانشگاه جامی به دست آورند.

به میمنت این رویداد مهم علمی و فرهنگی به تاریخ اول قوس روز پنج شنبه با حضور دانشجویان، کارمندان، استادان و مسئولین دانشگاه جامی و عموم دانشجویان و علاقه‌مندان، «محفل رونمایی از مجله جام دانش» برگزار گردید.

محفل، نخست با آیتاتی از کلام الهی معنویت بخشیده شد، سپس استاد نصیراحمد فرهمند معاون علمی دانشگاه به ایراد سخن پرداخت و حمایت هیأت رهبری دانشگاه را از فعالیت‌های علمی- فرهنگی دانشجویان اعلام داشت. در جریان محفل جناب استاد عبدالرئوف مخلص، مشاور علمی دانشگاه جامی، استاد محمدعلم عالمی، مسئول

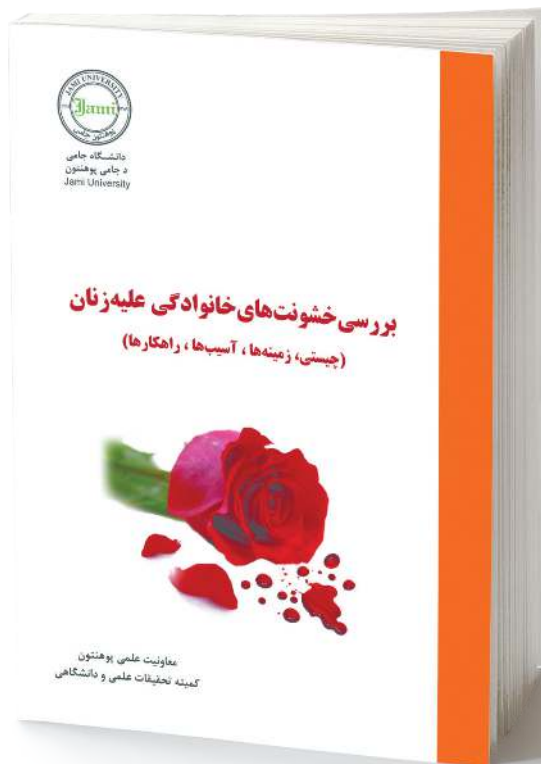
برگزاری سیمینار تفسیر آزمایش و تشخیص آزمایشگاهی بیماری‌های خونی

- اندکس‌های خونی
۳. آشنایی با انواع دستگاه‌های سل کاتر
 ۴. آشنایی با انواع گراف‌ها و نمودارهای سل کاتر
 ۵. آشنایی با انواع خط‌های شایع و تفسیر هیستوگرام‌های C.B.C
 ۶. آشنایی با چگونگی تفسیر گراف‌ها در تشخیص آزمایشگاهی
 ۷. آشنایی با انواع کم‌خونی‌ها و سایر بیماری‌های خونی و تأثیر آن‌ها بر پارامترها
- در پایان داکتر سیدنعیم عالمی رئیس دانشکده طب معالجوی، ضمن تقدیر از داکتر نجاتی، برگزاری این گونه کنفرانس‌ها را که موجب تبادل تجارب و دانش بین دانش پژوهان می‌شود، ارزشمند خواند و از همه دانشجویان و اعضای کادر علمی و اداری دانشگاه، جهت اشتراکشان در کنفرانس تشکر نمود.

دانشگاه جامی به منظور ارتقای ظرفیت علمی پژوهان رشته‌های طب و لابراتوار، سیمینار مهمی در روز شنبه ۲۶ عقرب سال جاری برگزار نمود. این مراسم علمی با ارائه داکتر امید «نجاتی» مدرّس دانشگاه علوم پیراپزشکی دانشگاه آزاد مشهد و با حضور هیئت رهبری، اساتید، دانشجویان و جمع کثیری از مسئولان دانشگاه‌های خصوصی و انستیتوت‌ها در سالون کنفرانس دانشگاه برگزار گردید. ابتدا استاد نصیراحمد فرهمند، معاون علمی دانشگاه جامی ضمن تأکید بر لزوم برگزاری کنفرانس‌ها و افزایش و ارتقای سطح علمی، از حاضرین تشکر نمود. درین سیمینار باشکوه موضوعات زیر مورد بررسی قرار گرفت:

۱. تفسیر آزمایش و تشخیص آزمایشگاهی بیماری‌های خونی
۲. مروری بر آزمایش C.B.C و آشنایی با

کتاب «خشونت‌های خانوادگی علیه زنان» رونمایی شد.

مراسم رونمایی از کتاب «بررسی خشونت‌های خانوادگی علیه زنان» به تاریخ ۱۷ قوس با حضور پرجوش مهمانان و علاقمندان در دانشگاه جامی برگزار شد. حضور مقامات دولتی و غیر دولتی به شمول نماینده مقام ولایت هرات، ریاست امور زنان، ریاست دفتر ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر در هرات، ریاست شورای متخصصان هرات، مسئولین دانشگاه جامی، استادان دانشگاه‌ها و دانشجویان، خبرنگاران رسانه‌های خصوصی و دولتی، چشمگیر بود. محفل با قرائت قرآن کریم توسط بهاء‌الدین جامی و پخش سرود ملی آغاز یافت. سپس خانم کریمه صدیقی با اجرای خوب خود، از داکتر میرمحمد ایوبی، رئیس دانشگاه جامی دعوت به سخنرانی کرد. محترم ایوبی از تشریف آوری مهمانان تقدیر و تشکر کرد و با صحبت‌های علمی خود، سیاست‌های پژوهشی و تحقیقاتی پوهنتون جامی را تشریح نمود.

سپس خانم وحیده عزیزی، نماینده مقام ولایت، سلام مقام ولایت هرات را برای اشتراک کنندگان ابلاغ کرد و سیاست‌های دولت در قبال مبارزه با خشونت علیه زنان را تبیین نموده، از موفقیت‌های دولت درین خصوص گزارشی ارائه داد. در ادامه استاد محمد علم عالمی، رئیس کمیته تحقیقات علمی پوهنتون جامی گزارشی از فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی دانشگاه جامی را ارائه داد و گفت در کمتر از یکسال دو کتاب مفید و با ارزش در دانشگاه جامی تولید و منتشر شده و همزمان دو فصلنامه، یکی مخصوص استادان و دیگری ویژه دانشجویان چاپ و منتشر می‌شود. مسئول بخش تحقیقات جامی سپس به معرفی بخش‌ها و ساختار اصلی کتاب تحقیقی بررسی خشونت‌های خانوادگی علیه زنان پرداخت.

بعد از آن، محترم سید عبدالقادر رحیمی، رئیس دفتر ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر در هرات به ایراد

سخن پرداخت. موصوف این اثر تحقیقی را با ارزش و بسیار مفید دانسته و نگارش و چاپ آن را یک گام بزرگ برای دانشگاه جامی دانست و این موفقیت را برای هیئت رهبری دانشگاه تبریک گفت.

در پایان رئیس شورای متخصصان و نماینده مقام ولایت هرات به جایگاه دعوت شدند تا رسماً از کتاب رونمایی کنند و با تشویق ممتد حاضرین، از این اثر علمی - تحقیقی رونمایی گردید. در انتهای این محفل از اشتراک کنندگان پذیرایی بعمل آمد و در ختم برنامه به هر کدام از مهمانان، یک سبد متنوع فرهنگی به شمول کتاب «بررسی خشونت‌های خانوادگی علیه زنان» هدیه داده شد.

کانکور آزمایشی برای فارغان صنوف دوازده برگزار شد

هاتفی و تجربوی برگزار شد. محفل با تلاوت آیات کلام الهی آغاز و سپس استاد نصیر احمد فرهمند معاون علمی دانشگاه جامی ضمن خوش آمد گویی به حاضرین و معرفی پروگرام‌های حمایتی دانشگاه جامی از مکاتب، اشتراک درین گونه برنامه‌ها را برای راهیابی به دانشگاه مهم خوانده و علاقمندی زیاد بانوان را به کسب تحصیلات عالی، قابل قدر دانست. سپس انجینیر غلام محبوب سروری در مورد نحوه برگزاری امتحان کانکور معلومات داده و فورمه‌ها را به شاگردان معرفی نمود. در ادامه این برنامه کانکور آزمایشی دیگری به شمول فارغان لیسه‌های نسوان امیرعلی شیرنوی و گوهرشاد روز شنبه ۲۴ قوس برگزار شد.

بر مبنای تفاهم‌نامه هم‌کاری بین دانشگاه جامی و تعدادی از مکاتب و لیسه‌های شهر هرات، روز چهارشنبه کانکور آزمایشی برای فارغان صنوف دوازدهم لیسه‌های نسوان

کسب تندیس بی بی خدیجه توسط دانشجوی ممتاز دانشگاه جامی

علوم سیاسی پوهنتون جامی، تندیس بی بی خدیجه را به دست آورد. این رقابت همه ساله در پنج بخش برای خانم‌های تجارت‌پیشه در کابل برگزار می‌گردد. خانم سلجوقی باموضوع «ایده و نوآوری» شرکت کرد و برنده این رقابت شد. هیئت رهبری دانشگاه جامی این موفقیت را برای بانوی نخبه تبریک گفته و موفقیت‌های بیشتری را در تمام

عرصه‌های زندگی برایش استدعا می‌نماید.

در یک مسابقه و رقابت تنگاتنگ، دانشجوی ممتاز، خانم بهناز سلجوقی، محصل سمستر ششم دانشکده حقوق و

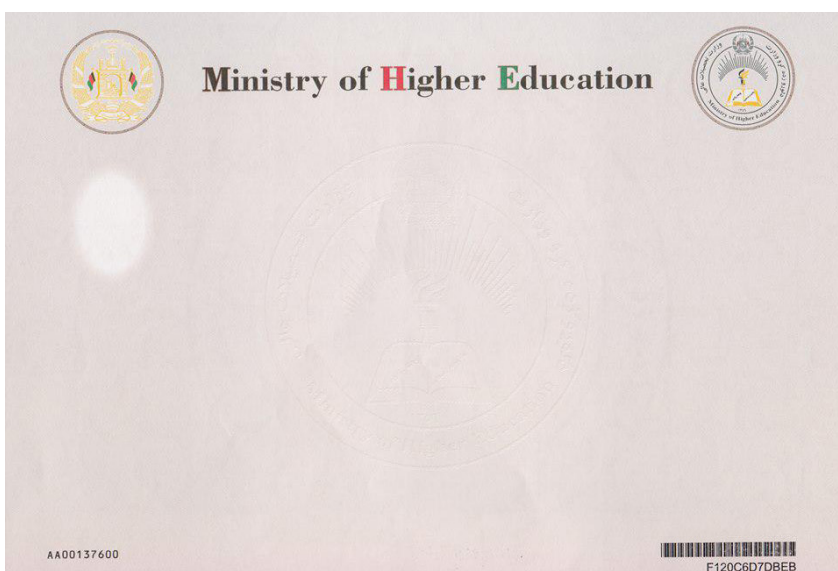
جوانان افغانستان در کشاکش سنت و مدرنیته

سیمینار علمی تحت نام جوانان افغانستان در کشاکش سنت و مدرنیته، روز چهارشنبه ۱۳۹۷/۰۹/۰۷ در سالون کنفرانس‌های دانشگاه جامی باحضور جمعی از دانشجویان برگزار شد. این برنامه از سوی دیپارتمنت اداری- دیپلماسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دایر گردید. برنامه فوق توسط داکتر محمدعارف فصیحی دولتشاهی اجرا گردید. وی در مورد خطوط فکری (سنت گرایی، تجددگرایی و اعتدال گرایی) و چگونگی آشتی سنت و مدرنیته توضیحاتی داد و به سؤالات حاضرین پاسخ‌های همه جانبه و علمی ارائه نمود.

دانشگاه جامی اجازه توزیع دیپلوم رسمی برای فارغ التحصیلان را دریافت کرد

وزارت تحصیلات عالی در نظر دارد تا برای تمام پوهنتونها دیپلوم یکسان توزیع نماید. دانشگاه جامی اولین نهاد اکادمیک خصوصی در حوزه غرب کشور است که معیارهای تعیین شده آن وزارت را تکمیل و این امتیاز را کسب نمود. برای فارغ التحصیلان دانشگاه جامی، ازین پس به جای سرتیفیکت، دیپلوم رسمی توزیع می شود.

فراز و فرود روندهای توسعه یافتگی در افغانستان

«فراز و فرود روندهای توسعه یافتگی در افغانستان» به روز دوشنبه ۹ میزان ۱۳۹۷ در سالون کنفرانس‌های دانشگاه جامی تدویر یافت

این سیمینار علمی توسط محترم داکتر فرامرز تمنا، رئیس مرکز مطالعات استراتژیک وزارت امور خارجه و رئیس دانشگاه افغانستان برای

علاقمندان ارائه و از جانب شرکت کنندگان به گرمی استقبال گردید.

در ادامه سلسله برنامه‌های علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه جامی، این بار سیمینار علمی تحت عنوان

نقش نخبگان فکری در تأمین امنیت؛ چالش‌ها و راهکارها،

نقش نخبگان در تأمین امنیت، عنوان سیمیناری بود که پنج شنبه ۱۷ عقرب ۱۳۹۷ توسط دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه جامی برگزار گردید. سیمینار با تلاوت آیاتی از کلام الله مجید توسط قاری زبیر یکتا از دانشجویان دانشکده حقوق و علوم سیاسی پوهنتون جامی آغاز گردید. متعاقباً استاد محمدمسعود دانش به نمایندگی از دانشکده حقوق و علوم سیاسی پوهنتون جامی، تشریف‌آوری هیأت رهبری، مهمان و محصلین را در سیمینار علمی خیر مقدم

مدت دو ساعت را در بر گرفت، تعداد زیادی از دانشجویان سمسترهای مختلف دانشکده حقوق و علوم سیاسی شرکت نموده بودند.

گفت. سپس استاد محمداصف محسنی به ارائه سیمینار پرداخت و در ختم بیانات خود، به پرسش‌های طرح شده از جانب دانشجویان، پاسخ ارائه نمود. درین سیمینار که